

Uloga i značaj sportsko-rekreacijskih sadržaja u proširenju turističke ponude na području Slavonije i Baranje

---

Siber, Dino

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:964809>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(Studij za stjecanje više stručne spreme
i stručnog naziva: magistar kineziologije)

Dino Siber

**ULOGA I ZNAČAJ SPORTSKO-
REKREACIJSKIH SADRŽAJA U PROŠIRENJU
TURISTIČKE PONUDE NA PODRUČJU
SLAVONIJE I BARANJE**

(diplomski rad)

Mentor:

doc. dr. sc. Drena Trkulja Petković

Zagreb, studeni 2018.

ULOGA I ZNAČAJ SPORTSKO-REKREACIJSKIH SADRŽAJA U PROŠIRENJU TURISTIČKE PONUDE NA PODRUČJU SLAVONIJE I BARANJE

Sažetak

Glavni cilj rada je istaknuti značaj organiziranja i investiranje u nove i podizanje kvalitete postojećih sportsko-rekreacijskih sadržaja. Na primjeru postojanja takvih sadržaja cilj je pokazati potencijal i dobre strane za poboljšanje cjelokupne turističke ponude na prostorima Slavonije i Baranje. Područje Slavonije i Baranje bogato je prirodnim resursima, kulturno-povijesnim znamenitostima, ribnjacima, poljoprivrednim i vinorodnim područjima te termalnim izvorima, koji pružaju mogućnost za razvoj različitih oblika selektivnog turizma kao što su sportsko-rekreacijski, zdravstveni, izletnički, lovni, ribolovni, ekološki i drugi.

Ključne riječi: sportski turizam, sport, rekreacija, turistička ponuda

THE ROLE AND THE SIGNIFICANCE OF SPORT-RECREATIONAL CONDITIONS IN PROMOTING TOURIST OFFERS IN THE AREA OF SLAVONIA AND BARANJA

Abstract

The main objective of this paper is to emphasize the significance of organizing and investing in new and improving the quality of existing sports and recreational facilities. In the example of the existence of such content the aim is to show the potential and the good side to improve the overall tourist offer in Slavonia and Baranja. The area of Slavonia and Baranja is rich in natural resources, cultural and historical sights, fishponds, agricultural and wine-growing areas and thermal springs, which providing opportunities for the development of various forms of selective tourism such as sports-recreational, health, hiking, hunting, fishing and other.

Keywords: sport tourism, sport, recreation, tourist offer

SADRŽAJ

1. UVOD	4
1.1. Predmet rada	4
1.2. Cilj rada.....	4
1.3. Metodologija.....	5
2. TURIZAM.....	5
2.1. Pojam i definicija turizma	5
2.2. Turistička destinacija	9
2.3. Funkcije turizma	10
2.4. Kontinentalni turizam u Republici Hrvatskoj	11
3. SPORTSKO-REKREACIJSKI TURIZAM.....	13
3.1. Povijesni razvoj sportsko-rekreacijskih sadržaja u turizmu.....	14
3.2. Teorija slobodnog vremena.....	15
3.3. Povezanost turizma, sporta i sportske rekreacije	16
3.4. Vrste i oblici sportsko-rekreacijskih sadržaja	18
4. RAZVOJ SPORTSKO-REKREACIJSKIH SADRŽAJA U TURIZMU REPUBLIKE HRVATSKE.....	20
4.1. Ponuda	20
4.2. Elementi ponude sporta i rekreacije.....	23
4.3. Sportsko-rekreacijski sadržaji.....	25
4.4. Potražnja za sportsko-rekreacijskim sadržajima	26
5. SPORTSKO-REKREACIJSKI SADRŽAJI KAO OSNOVA PROŠIRENJA TURISTIČKE PONUDE NA PODRUČJU SLAVONIJE I BARANJE.....	27
5.1. Mogućnost razvoja turizma baziranog na sportu i rekreaciji	27
5.2. Turizam u Slavoniji i Baranji.....	28
5.3. Sport i rekreacija kao temelj rasta turističke aktivnosti u Slavoniji i Baranji	30
5.3.1. Ponuda sportskih i rekreacijskih sadržaja u Slavoniji i Baranji.....	32
5.3.2. Sportske manifestacije u Slavoniji i Baranji.....	36
6. ZAKLJUČAK	40
7. LITERATURA.....	41

1. UVOD

Turistička je aktivnost u Republici Hrvatskoj izuzetno značajna gospodarska aktivnost i uz sport smatra se najmasovnijom društveno-ekonomskom pojavom. Sport je u današnjem, suvremenom turizmu vrlo često glavni motiv za putovanja u određene turističke destinacije. Turisti na odmoru žele sve više biti aktivni, a ne pasivni promatrači (Širić, Trkulja, Petković, 2008:395). Pojam turistička destinacija podrazumijeva manje ili više zaokruženu geografsku cjelinu koja raspolaže atraktivnim, komunikativnim i receptivnim čimbenicima, odnosno svim onim prirodnim, društvenim, kulturno-povijesnim i prometnim čimbenicima kao i onim neophodnim za smještaj, prehranu, odmor, rekreaciju i zabavu turista. Danas se u Republici Hrvatskoj glavnina turističke aktivnosti ostvaruje u priobalnom području te otocima, dok je kontinentalni turizam nerazvijen.

Razvoj turizma Osječko-Baranjske županije temelji se na seoskom, eko turizmu kao i lječilišnom, lovnom i ribolovnom te sportsko rekreacijskom. Ovo područje, iznimno bogato prirodnim resursima pogodno je za različite sportsko rekreacijske aktivnosti. U ovom radu analizirat ćemo njihovu ulogu i značaj u proširenju turističke ponude Slavonije i Baranje.

1.1. Predmet rada

Bogatstvo prirodnog, kulturnog i povijesnog nasljeđa Slavonije i Baranje predstavlja ogroman potencijal za razvoj kontinentalnog turizma u Hrvatskoj kako gradskih tako i ruralnih područja. Postojanje i organiziranje kvalitetnih sportsko-rekreacijskih sadržaja upotpunili bi i značajno doprinijeli turističkoj ponudi na tim prostorima.

1.2. Cilj rada

Cilj ovoga rada je istaknuti značaj organiziranja i investiranje u nove i podizanje kvalitete postojećih sportsko-rekreacijskih sadržaja. Na primjeru postojanja takvih sadržaja pokazati potencijal i dobre strane za poboljšanje cjelokupne turističke ponude na prostorima Slavonije i Baranje.

1.3. Metodologija

Za potrebe izrade rada koristiti će se sekundarni izvori podataka. Podaci će se prikupljati iz relevantne stručne i znanstvene literature te mrežnih stranica koje se bave problematikom sportsko-rekreacijskih sadržaja i njihovim utjecajem na poboljšanje turističke ponude na području Slavonije i Baranje te teorijom sportsko-rekreacijskih sadržaja i manifestacija. Pri izradi rada koristit će se metode analize i sinteze.

2. TURIZAM

Turizam predstavlja globalni fenomen. Zasnovan je na aktivnostima slobodnog vremena te je obilježen društvenim i ekonomskim karakteristikama. Složena je društveno-ekonomska pojava koja velikom broju država utječe na gospodarstveni razvoj. U ovom poglavlju definirati će se pojam turizam, turistička destinacija, funkcije turizma, turizam kao gospodarska djelatnost i predstaviti će se uloga turizma u Republici Hrvatskoj.

2.1. Pojam i definicija turizma

Različiti autori različito definiraju djelatnost turizam. Jedna od najpoznatijih definicija je od poznatih švicarskih teoretičara turizma Hunzikera i Kraftha sukladno kojoj „turizam predstavlja skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravaka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište te ako s tim boravkom nije povezana neka gospodarska djelatnost (Andrić, 2013:6).“ Navedenu definiciju koristi i Međunarodno udruženje znanstvenih turističkih stručnjaka -AIEST. Sljedeće često korištene definicije su:

- Boravak od jedne ili više noći izvan kuće zbog odmora, posjete prijateljima ili slično, poslovne konferencije ili neke druge namjere osim obrazovanja ili privremenog zaposlenja (Ružić, 2007:26).
- Turizam je skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s njime nije povezana nikakva njihova privredna djelatnost“ (Vukonić, 2010:15).

- Turizam je fenomen koji izrasta iz privremenih posjeta (ili odsustvovanja od kuće) izvan uobičajenog mjesta boravka iz bilo kojeg razloga osim obavljanja plaćene djelatnosti u mjestu koje se posjećuje (Lickorish i dr., 2006:12).

Definicije je pojma turizma, moguće klasificirati na slijedeće kategorije:

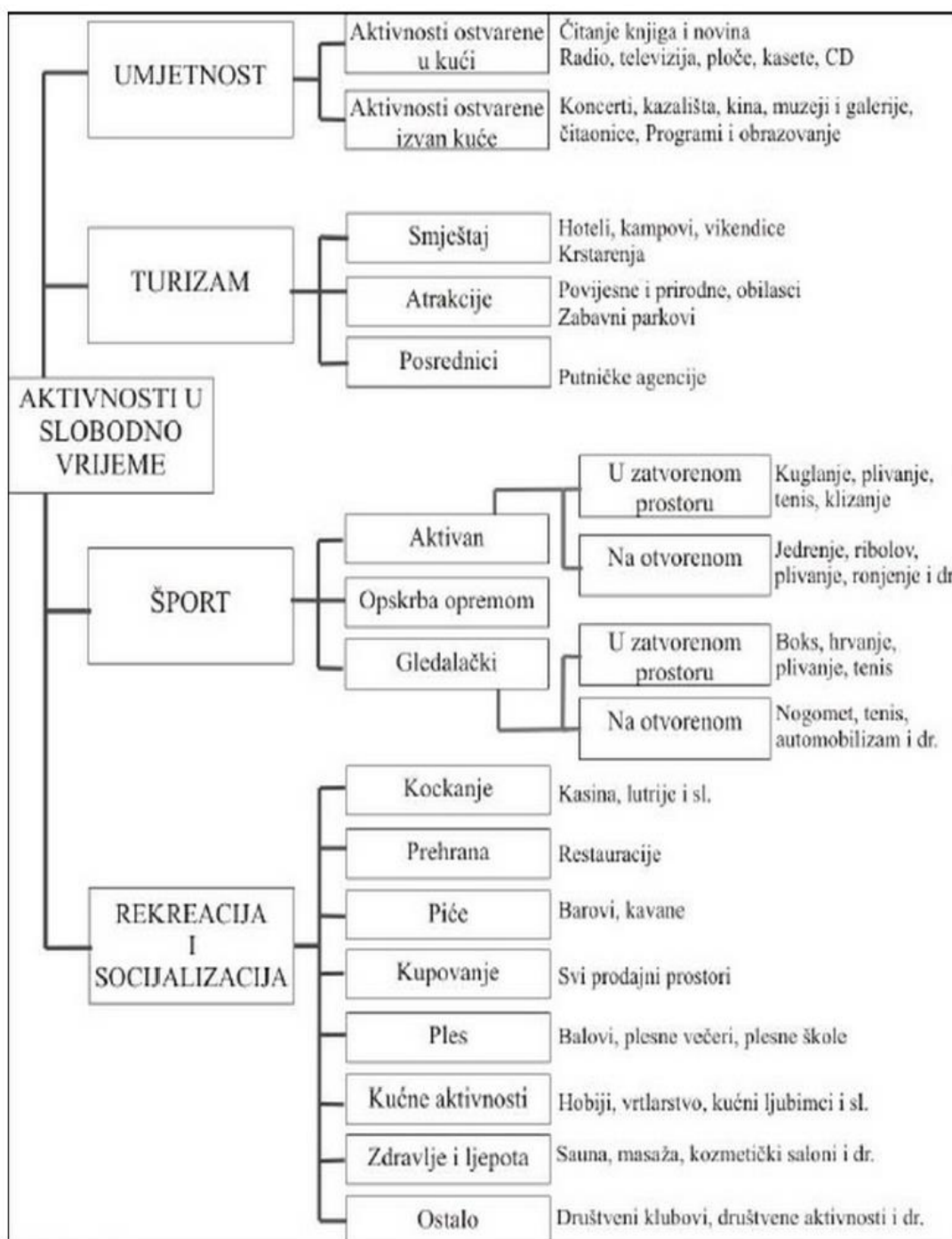
- nominalističke,
- gospodarske,
- univerzalne i
- statističke (Bilen, 1994:216).

Nominalističke teorije jednoznačno definiraju djelatnost, odnosno prema njima turizam se ne definira kao aktivnost koja obuhvaća sve sfere gospodarskog, socijalnog i kulturnog života. Gospodarske teorije definiraju turizam kao gospodarsku aktivnost, dok univerzalne teorije definiraju turizam kao sveobuhvatnu aktivnost koja se ne može temeljiti na privremenoj promjeni boravka i potrošnje. Najčešće su korištene i analizirane statističke definicije koje realno prate pokazatelje turističke aktivnosti. Turističko je tržište moguće definirati kao mjesto susreta potencijalnih potrošača zainteresiranih za zadovoljenje potreba za odmorom i rekreacijom te ponuđača koji nude usluge odmora i rekreacija, naravno uz propisanu visinu naknade. Osnovni su elementi turističkog tržišta:

- tržišni subjekti,
- tržišni objekti i
- cijena (Andrić, 2011:41-50),

Potrebno je naglasiti kako je turističko tržište specifično zbog djelomičnih karakteristika turističke ponude i potražnje, posebnih obilježja dobara koji se razmjenjuju na tom tržištu te specifičnih čimbenika tržišnog okruženja. Najveća specifičnost je u tome što turist mora doputovati na određenu lokaciju kako bi uživao u ponudi određene lokacije. Jedni od najvažnijih subjekata turističkog tržišta su turistički posrednici koji povezuju turističku ponudu i potražnju. Graf 1. prikazuje aktivnosti koje objedinjuje turizam. Prema istom kvalitetna se turistička ponuda sastoji od sinergijskog učinka umjetničkih, turističkih, sportskih i rekreacijsko socijalizacijskih aktivnosti. Svaki element turističke ponude pridonosi boljem pozicioniranju određene zemlje ili mjesta kao turističke destinacije.

Grafički prikaz 1. - Aktivnosti slobodnog vremena

Izvor: (Andrić, 2013:7).

Turizam je privremeno kretanje u destinacije izvan uobičajenog mjesta stalnog boravka i rada koje uključuje aktivnosti za vrijeme boravka u destinaciji i usluge kojima se zadovoljavaju potrebe turizma (Čavlek i dr., 2011:31). Djelatnost turizam ima vrlo važnu ulogu u gospodarstvu turističkih zemalja. Konceptija razvoja turizma definira se kao razvojni okvir unutar kojega se odigrava proces razvoja turizma i unutar kojeg je moguće postavljati

strateške/operativne razvojne ciljeve, odnosno moguće je razvijati strategije za njihovo postignuće. Svaka država pokušava razviti turizam s ciljem ostvarivanja dodatnih prihoda. Model razvoja temelji se na održivom razvoju s obzirom na mogućnosti. Specifično u djelatnosti turizma to su kulturne baštine i prilagodba potražnji. Konceptiju razvoja turizma determiniraju prvenstveno:

- društveni odnosi i ciljevi koji se tim odnosima ostvaruju;
- razina gospodarskog razvoja;
- specifičnosti djelovanja i razvoja tržišta kao alokativnog mehanizma i
- međunarodno okruženje i globalni razvojni trendovi (Dulčić, Petrić, 2001:238).

Svaka država treba analizirati konkretno stanje. Zatim je potrebno odrediti stanje koje se želi dostići. Svako područje s obzirom na trenutno stanje treba donijeti razvojnu politiku turističkog sustava. Ona definira stanje koje određeni subjekt želi postići u budućnosti, uzevši u obzir sve uvjete koji utječu na njegov razvoj. Naravno, svaka razvojna politika turizma je određena društvenim čimbenicima u kojoj se država nalazi. Razvoj turizma određene države ili područja može se promatrati sa strane ponude i sa strane potražnje. Čimbenici koji utječu na razvoj turizma sa strane ponude su: državno – vlasnička struktura u hotelskom sektoru, lokalna zaštita i monopolska pozicija, nefleksibilnost na promjene svih vrsta, politička situacija, troškovi, radna snaga... Najnoviji trend u svjetskom turizmu su turisti koji manje troše i provode kratko vremensko razdoblje na određenoj lokaciji. Navedene činjenice je potrebno uzeti u obzir prilikom stvaranja turističke ponude.

S druge strane, na strani potražnje se nalaze masovnost potražnje (pojam podrazumijeva sezonsku koncentraciju turista – u kratkom vremenu potrebno je zadovoljiti ogromnu potražnju za raznovrsnim turističkim uslugama i robama, masovni turizam bez osmišljenih sadržaja je stvar prošlosti), kupovna moć, segmentiranost u odnosu na globalnu strukturu turističke potražnje, novi trendovi u turizmu te visok stupanj posredovanja između ponude i potražnje. Osnova turizma su turisti. Pojam turisti podrazumijeva osobe koje putuju u mjesta izvan svoje sredine, najviše na godinu dana, a glavni razlog putovanja ne smije biti obavljanje plaćene djelatnosti u mjestu koje posjećuju. Pod turiste se vode ljudi koji su ostvarili noćenje, za razliku od dnevnih posjetitelja ili osoba koje radi posla, studija i zbog sličnih razloga redovito putuju između mjesta prebivališta i mjesta rada ili učenja i osoba koje boraveći u posjećenom mjestu neprekidno dulje od godine dana praktički postaju njegovi stanovnici.

Turizam se također definira kao skup pojava i odnosa proizašlih iz interakcije turista, davatelja usluga, država i lokalnih zajednica domaćina u procesu privlačenja i ugošćivanja tih turista i drugih posjetitelja. Prema svjetskoj turističkoj organizaciji pet temeljnih obilježja turizma su:

- turizma nema bez putovanja i kretanja ljudi te njihova boravka u turističkim odredištima;
- putovanje i boravak moraju se zbivati izvan uobičajene sredine u kojoj se osoba kreće, živi i radi;
- turizam se zasniva na dvosmjernom putovanju koje ima definiran vremenski interval;
- svrha turističkog putovanja nikad se ne veže uz stalni boravak u destinaciji i/ili zapošljavanje;
- u turističkom određištu turisti troše, ali ne privređuju.

Kako bi se bolje shvatio pojam motiva turističke aktivnosti, potrebno je analizirati odnos potrebe, motiva i ponašanja. Motiv je turističke aktivnosti zasnovan na određenoj potrebi. On kao takav potiče na ponašanje. Promatrajući motiv u kontekstu turističke aktivnosti, isti predstavlja želju za zadovoljenjem neke od turističkih potreba. Motive je za poduzimanje turističke aktivnosti moguće promatrati s aspekta ponude i potražnje. Tako primjerice, motivi za poduzimanje putovanja mogu biti:

- prirodne ljepote i klima;
- kulturne i socijalne karakteristike;
- pristupačnost;
- uvjeti za sport i rekreaciju (Dobre, 2015:40).

Naravno uz navedene motive, postoje i brojni drugi motivi poduzimanja putovanja. U nastavku će se analizirati turistička destinacija, odnosno elementi koje određena destinacija mora ponuditi kako bi postala atraktivna turistička destinacija.

2.2. Turistička destinacija

U turizmu pod pojmom destinacija podrazumijeva se odredište u kojem turisti borave i odmaraju se. Odnosi se na određenu geografsku cjelinu u kojoj se ostvaruje turistički promet. Destinacija može biti svako mjesto koje raspolaže turističkim kapacitetima ili regija u kojoj je smješteno više turističkih kapaciteta. Ona mora omogućavati svojim posjetiteljima različite društvene i rekreativne sadržaje kroz koje će oni ostvariti odmor, zabavu i užitek. Svaka

turistička destinacija je uvjetovana željama, potrebama, interesima i ukusom turista. Obilježja destinacije se dijele na fiksne i varijabilne. Fiksna obilježja su ona koja se ne mogu mijenjati ili se vrlo dugoročno mijenjaju (krajolik, znamenitosti, atraktivnosti). Tu se ubrajaju i proizvedeni čimbenici (hoteli, restorani, objekti za zabavu). Navedena obilježja pružaju korisnicima prostor za turističke aktivnosti što podrazumijeva sve aktivnosti i doživljaje koje može pružiti određena turistička destinacija. Varijabilna obilježja su ulaganja rada koje se odnosi na plasiranje turističke ponude na tržište. Turističke resurse Kušen (2002.) dijeli na temeljne (turističku atrakcijsku osnovu), ostale izravne i neizravne.

Temeljne turističke resurse, odnosno turističku atrakcijsku čine one realne atrakcije zbog kojih turisti posjećuju neku destinaciju, odnosno potencijalne, dakle još nevalorizirane, neiskorištene atrakcije koje bi u budućnosti mogle privlačiti više ili druge skupine turista. U ostale izravne turističke resurse svrstavaju se svi potrebni smještajni i drugi objekti i sadržaji potrebni za udoban boravak u destinaciji i njezinoj okolini, te turističke kadrove bez kojih sve to ne bi bilo moguće. Neizravni turistički resursi nastali su iz organiziranoga djelovanja lokalnoga stanovništva u okviru zadovoljavanja svojih životnih i radnih potreba. Jednostavnije rečeno neizravni turistički resursi su dobro uređena komunalna infrastruktura, dobra organizacija i upravljanje. Turističko tržište je dinamično i konkurentno, te sve zahtjevnije. Sve turističke zemlje i destinacije moraju pratiti te procese i prilagođavati im se ako i dalje želi održavati i razvijati svoj imidž privlačnog turističkog odredišta. Današnji turist želi atraktivnu destinaciju s raznovrsnim sadržajem koji ne ugrožava održivi razvoj, odnosno razvoj koji ne šteti okolišu i izvornoj destinaciji.

2.3. Funkcije turizma

Turizam je složena društveno-ekonomska pojava koju karakterizira višestruka funkcionalnost. Većina autora funkcije turizma sistematizira u dvije skupine: ekonomske i društvene. S jedne strane turizam neposredno utječe na privredu i privredni razvoj receptivnih turističkih zemalja, dok s druge strane utječe na razvoj društva i područja. Najznačajniji utjecaj turizma na suvremenog čovjeka odnosi se na obogaćenje novim znanjima, doživljajima i aktivnostima. Turističko putovanje je dragocjena investicija u osobnost pojedinca. Putovanje u nepoznato čini većinu ljudi sretnijima i boljima. Prema Alfieru (1982.) društvene funkcije turizma koje utječu na svakog pojedinca su: zdravstvena, odgojna, kulturna i politička funkcija, dok se ekonomska funkcija očituje u zapošljavanju i deviznoj funkciji. Zaključno, turizam višestruko utječe na humanizaciju života suvremenog čovjeka.

Zdravstvena funkcija je jedna od najvažnijih funkcija turizma. Odmor i relaksacija u povoljnim klimatskim uvjetima veoma povoljno utječu na poboljšanje zdravlja ljudi. Zdravlje je kao motiv turističkih kretanja jedno od najstarijih motiva. Kao što je već napomenuto veliki broj turista se odlučuje na putovanje zbog zdravstvenih razloga. Mnoga lječilišta su postali turistički centri zbog povoljne klime, izvora i ostalih specifičnosti. Također, turizam ima povoljno djelovanje na zdravlje ljudi što znači da osobe koje putuju često budu odmorne i motivirane za svakodnevno djelovanje. Rekreativna funkcija turizma zajedno sa zdravstvenom funkcijom predstavlja možda i najvažniju funkciju turizma (Relac, Bartoluci, 1987:18). Danas u 21. stoljeću turizam je postao sinonim za rekreaciju.

Ponuda rekreativnih sadržaja je postala temelj turističke ponude. Bez rekreativne ponude, ne ispunjavaju se temeljne funkcije turizma. Sljedeća funkcija turizma je obrazovno-kulturna funkcija koja omogućuje turistima upoznavanje određene kulture. Turizam pridonosi obrazovanju i kulturi ljudi. Jedan od glavnih turističkih motiva je upoznavanje kulturno-povijesnih vrijednosti neke zemlje i učenje stranih jezike, pohađanje različitih seminara, stručnih skupova i predavanja. Funkcija turizma koja smanjuje kulturne razlike i povećava razumijevanje među ljudima je politička funkcija. Ona pridonosi miru i razumijevanju različitosti. Utječe na smanjenje socijalnih i klasnih razlika među narodima, na zbližavanje ljudi različitih kultura. Zbog navedenih razloga može se reći da ima iznimno važnu društvenu ulogu.

2.4. Kontinentalni turizam u Republici Hrvatskoj

Pojam kontinentalni turizam se ne veže uz prostor, nego uz vrstu usluge. U stručnoj literaturi se pojam veže uz pojam ruralni turizam koji je češće korišten izraz. Ruralni turizam nova je turistička aktivnost, odnosno turistički pokret koji čovjeka industrijskog društva vraća tradicijskim vrijednostima i prirodi. Nastao je kao potreba očuvanja i revitalizacije odnosno oživljavanja i davanja nove dodatne vrijednosti naslijeđenoj baštini i autentičnom promoviranju tradicijskih znanja i vještina kroz organizaciju atraktivne i originalne turističke ponude. Ruralni turizam nema za cilj iseljavanje stanovništva iz gradova u sela odnosno ruralna područja, već je njegova namjera davanje prilike opstanka stanovnicima na selu i spriječavanje iseljavanja mladih s ruralnih područja (Krajinović, 2011:30-45).

Ostavština tradicionalnog ruralnog razvoja predstavlja osnovu za dinamičan razvoj ruralnog turizma. U Republici Hrvatskoj ruralni turizam je najrazvijeniji u Istri, ali i u Slavoniji i Baranji. Navedeni krajevi su sačuvali svoj krajolik i brojna druga tradicijska

obilježja poput arhitekture, tradicionalnih zanata i obrta, raznovrsnu i bogatu ponudu lokalnih specijaliteta, iznimno kulturno – povijesnu raznolikost.

Nažalost, nijedno kontinentalno područje nema dugoročnu strategiju i adekvatnu potporu ovakvom tipu ruralnog razvoja. Temelj turizma Republike Hrvatske je Jadransko more te su sve strategije vezane za masovni turizam uz Jadransku obalu. Ruralni turizam se temelji na gastronomiji i prirodnim ljepotama. Pozitivno je što ruralni turizam dovodi do razvitka novih turističkih destinacija. Nositelji ruralnog turizma su obiteljska poljoprivredna gospodarstva, koja egzistenciju temelje na poljoprivredi, a višak svojih proizvoda plasiraju kroz novi prodajni kanal - turizam. Osim prodajom vlastitih proizvoda prihod se ostvaruje i pružanjem usluge smještaja, prehrane i nekim drugim sadržajima (neposredan kontakt s domaćim životinjama, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima i drugi) (Bolfek, 2013:73). Prednosti i popularnost ruralnog turizma je u očuvanju i brizi za okoliš.

Ruralni turizam sadrži veliki broj pojavnih oblika:

- seljački (agroturizam);
- rezidencijalni turizam;
- zavičajni turizam;
- sportsko-rekreacijski turizam;
- avanturistički turizam;
- zdravstveni turizam;
- edukacijski turizam;
- kamping turizam;
- kulturni turizam;
- nautički-kontinentalni turizam;
- vjerski turizam;
- lovni turizam;
- ribolovni turizam;
- vinski turizam;
- gastronomski turizam;
- eko-turizam i dr (Ružić, 2009: 17).

Kao što je vidljivo u pojavnim oblicima kontinentalnog ili ruralnog turizma on se temelji na specijaliziranoj ponudi. Destinacije ruralnog turizma su široka područja s prirodnim i šumovitim okruženjem gdje postoje posebna prirodna, ekonomska i socijalno kulturna obilježja, poput tradicije, lokalne suradnje, povjerenja i dobrih međusobnih odnosa te kao

takva stvaraju poseban turistički proizvod koji je prije svega temeljen na ekonomiji malih razmjera, bez negativnog utjecaja na okoliš, sa različitim etničkim elementima (Begović, 2016: 36). Velika prednost ruralnog turizma je ostanak lokalnog stanovništva što danas stvara neuobičajenu situaciju.

Prema Begoviću (2016) činitelji atraktivnosti ruralne turističke destinacije su:

- elementi smještajne ponude (udobnost smještaja, kvaliteta usluga i hrane, opremljenost objekata, uređenost okoliša);
- elementi turističkog proizvoda destinacije;
- ekološki elementi (klima, ljepota prirode i krajolika, uređenost mjesta – balkoni, prozori, dvorišta);
- socio-kulturni elementi (gostoljubivost, poznavanje stranih jezika, komunikativnost, otvorenost);
- elementi ponude (kvaliteta ugostiteljskih objekata izvan smještajnih kapaciteta, pogodnost različitih sadržaja – izleti i slično);
- infrastrukturni objekti (prometna povezanost, kvaliteta komunikacijskih veza, kvalitetan lokalni prijevoz);
- promocijski elementi (kvaliteta označavanja znamenitosti, dostupnost informacija, kvalitetni info punktovi);
- informacijski sustav (povezan sa svim čvorovima destinacijske mreže).

Zbog kompleksnosti razvoj kontinentalnog turizma je iznimno zahtjevan proces. Za navedenim oblicima postoji velika potražnja iz razloga što čovjek u 21. stoljeću želi autentičnu prirodu i bijeg od gužve u gradovima. Nužno je donijeti strategiju i potpore razvoju kontinentalnog turizma zbog očuvanja tradicije i prirodnih ljepota.

3. SPORTSKO-REKREACIJSKI TURIZAM

Tempo života i zahtjevi globalnog tržišta su iznimno utjecali na tjelesne aktivnosti čovjeka. Industrijalizacija i urbanizacija je donijela veliki niz prednosti, ali i nedostataka. Smanjenje tjelesne aktivnosti ima negativne posljedice na ljudsko zdravlje. Zbog toga se stvara sve veća potreba za sportsko rekreacijskim sadržajem u turizmu i svakodnevnom životu. Rekreacija se odnosi na različiti sadržaje koje turisti biraju prema potrebama i mogućnostima. Današnji turist želi aktivan odmor koji će mu omogućiti oporavak od stresnog posla. Sport se u rekreaciji pojavljuje u različitim oblicima i osnova je sportskog turizma.

Turizam u 21. stoljeću podrazumijeva ponudu koju nudi aktivan odmor. Zbog navedenih činjenica profilirali su se posebni oblici turizma poput nautičkog, ribolovnog, lovnog i sportskog turizma. U ovom poglavlju predstaviti će povijesni razvoj sportskog turizma, teorija slobodnog vremena, povezanost turizma, sporta i sportske rekreacije, vrste i oblici sportskog turizma, te sportsko-rekreacijski turizam i mogućnosti razvoja.

3.1. Povijesni razvoj sportsko-rekreacijskih sadržaja u turizmu

Turizam i bavljenje sportskim aktivnostima ovise o raspoloživom slobodnom vremenu. One su isprepletene i povezane do razine njihova prepoznavanja kao selektivnog vida turizma i to primarno kroz razvoj specifičnog oblika turizma koji se naziva sportski turizam (Škorić, Bartoluci, 2010:569). Povijest turizma i sporta ima mnoga zajednička obilježja. Početak sportskog turizma povezuje se sa starom Grčkom. Olimpijske igre su 776 godina prije Krista započele svoju tradiciju. Za vrijeme održavanja Olimpijskih igara proglasio bi se mir među zaraćenim narodima i dijelovima Grčke. Snage su se odmjeravala u sportskim disciplinama. Sličnu tradiciju nastavili su stari Rimljani koji su natjecanjem gladijatora okupljali gledatelje iz svih dijelova Rimskog carstva. Suvremeni sportski turizam započinje 1896. godine obnavljanjem tradicije Olimpijskih igara koje su dobile međunarodni i svjetski značaj. Svaka sportska manifestacija podrazumijeva putovanje i boravak posjetitelja i sudionika u odredištu u kojem se odvijaju sportski događaji. Zbog navedene se činjenice sport i turizam smatraju društvenim i ekonomskim te kulturnim fenomenom koji se od najranijih vremena održao, a u današnje vrijeme kombinacija ovih dviju pojava kulminirala je do razine globalnih razmjera.

Prepoznaje se kroz:

- zajedničke faktore koji dovode do razvitka turizma i sporta;
- zajedničke funkcije koje turizam i sport generiraju;
- zajedničke ekonomske učinke koji proizlaze od razvoja turizma i sporta (Bartoluci, Čavlek, 2007:86).

Danas je sport prepoznat kao vrlo efikasna i efektivna promocija odredišta i zemlje kao i drugih značajnih činjenica o domaćinu sportske manifestacije. Zbog navedene činjenice se zemlje međusobno natječu oko dobivanja statusa domaćina prilikom ugošćavanja velikih sportskih natjecanja. Najpoznatiji svjetski sportski događaji su: Olimpijske igre, Svjetsko prvenstvo u nogometu, Europsko prvenstvo u nogometu, Svjetsko prvenstvo u košarci,

Svjetsko prvenstvo u ragbiju, Liga prvaka u nogometu, grand slam turniri u tenisu i Formula 1. Navedeni događaji okupljaju sportaše i turiste - njihove poklonike diljem svijeta. Postala je praksa da se zemlje domaćini pripremaju mjesecima, a ponekad i godinama. U navedenom periodu grade se sportski tereni, investira se u okoliš, poboljšava se prometna infrastruktura i poduzimaju drugi naponi koji najčešće doživljavaju kritike zbog visokoga troška, no zato su prednosti nebrojene. Putem medijske eksponiranosti dugoročno se stječe reputacija poželjnog turističkog odredišta.

Razvoj u atraktivnu turističku destinaciju dugoročno donosi korist i povećava broj potencijalnih turista. Svako veliko natjecanje uzrokuje velika turistička kretanja. Primjer je Svjetsko prvenstvo u nogometu 2018. godine, održano u Rusiji. Prema procjenama oko 5 milijuna turista je obišlo gradove u kojima su se održavale utakmice. Period održavanja od mjesec dana Rusiji je donijelo veliki broj novih simpatizera i pozicioniralo je na vrh turističkih destinacija koje se moraju posjetiti. Zbog velikog interesa turista za Svjetskim nogometnim prvenstvom smanjena je turistička aktivnost u drugim turističkim zemljama uključujući i Hrvatsku. U navedenoj činjenici se vidi važnost i povezanost sportskih manifestacija i turizma. Sportski turizam osim sportskih manifestacija podrazumijeva i ponudu sportsko rekreativnih terena i uvjeta. Turist želi sadržajno popuniti vrijeme boravka, odnosno želi aktivan odmor. Navedeni odmor podrazumijeva zadovoljenje potrebe za tjelesnom aktivnošću. Takvi sadržaji tjelesnog vježbanja namijenjeni aktivnom odmoru nazivaju se sportskom rekreacijom. Određene lokacije svoj razvoj i ponudu temelje na sportskom sadržaju.

3.2. Teorija slobodnog vremena

Turistička rekreacija uz primjenu tjelesnog vježbanja ili sportska rekreacija izvan mjesta stanovanja, uklapa se kao nužan ili značajan segment u cjelokupnu sportsku rekreaciju čovjeka i čini njen nerazdvojni dio (Relac, Bartoluci, 1987:25). Turisti svoje sportsko rekreacijske navike nastavljaju u sklopu turističkih putovanja. Osim toga, nove se aktivnosti koje su upoznali za vrijeme svog odmora usvajaju i prenose nazad u svakodnevni život. Bavljenje sportom posljedica je smanjivanja radnog vremena. U prošlosti je radni tjedan trajao oko 70 sati, dok je danas 40. Na smanjenje radnog tjedna utjecali su razni čimbenici. Usavršavanje sredstava za rad i informatizacija poslovnih procesa ubrzala je većinu poslovnih aktivnosti. Također, sindikati su se izborili za pravo na slobodno vrijeme. Nakon što je čovjek

dobio slobodno vrijeme, postavlja se pitanja kako ga kvalitativno i kreativno ispuniti. Slobodno vrijeme je temelj razvoja turizma i rekreacije.

Danas je slobodno vrijeme predmet istraživanja mnogih znanstvenih disciplina: sociologije, psihologije, antropologije, kineziologije i ekonomije. Slobodno vrijeme je skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, bilo da se odmara ili zabavlja, bilo da povećava nivo svoje informiranosti ili svoje obrazovanje, bilo da se dobrovoljno društveno angažira ili da ostvaruje svoju slobodnu stvaralačku sposobnost nakon što se oslobodi svojih profesionalnih, obiteljskih i društvenih obaveza (Božović, 1979:47). Također, istraživanja su dokazala kako bolja upotreba slobodnog vremena stvara puno veću produktivnost u radu. Poznata je stara latina izreka “ Mens sana in corpore sano” što znači zdrav duh u zdravom tijelu. Osobe koje aktivno provode slobodno vrijeme jačaju svoje tijelo i um.

Slobodno vrijeme je najbolje uložiti u obrazovanje, zdravlje, kulturu, sport i rekreaciju kao i u turizam. Sve navedene aktivnosti utječu na povećanja proizvodne snage rada. Svaka promjena je dobrodošla i razvija čovjekove sposobnosti. Kvalitetan način provođenja slobodnog vremena odvija se kroz turizam i sportsku rekreaciju. Današnji suvremeni čovjek svakodnevno proživljava velik stres. Posao je iznimno zahtjevan te su današnji ljudi suočeni s velikim izazovima. Upravo je slobodno vrijeme temelj zdravog života i bijega od obaveza. Svaki čovjek bi trebao aktivno i kvalitetno provoditi slobodno vrijeme s ciljem razvijanja i napredovanja. Ovisno o ponudi u mjestu u kojem žive i interesima ljudi biraju načine na koje će koristiti svoje slobodno vrijeme. Preporuka je slobodno vrijeme koristiti na sportske i rekreacijske sadržaje iz razloga što sport sadrži socijalne, obrazovne, zdravstvene, kulturne i zabavne elemente. U nastavku će se predstaviti i objasniti povezanost turizma, sporta i sportske rekreacije.

3.3. Povezanost turizma, sporta i sportske rekreacije

Aktivni odmor brže i kvalitetnije dovodi organizam do odmora i oporavka. Sadržajan aktivan odmor može se provoditi kroz odgovarajuće rekreacijske aktivnosti, prema sklonostima i željama turista, kroz provođenje i promatranje najrazličitijih sportskih, kulturnih, umjetničkih, zabavnih i drugih sadržaja. Prema teoriji turist bi u turističkoj destinaciji trebao pronaći sve sadržaje koji mu nedostaju u svakodnevnom životu. Sport i turizam su dvije bliske pojave. Njihova povezanost proizlazi iz činjenice prema kojoj su

nosioci tih pojava u pravilu isti subjekti. Glavno obilježje je što i razvoj turizma i razvoj sporta nije uključivao ekonomske motive. Turisti ne odlaze na putovanje s ciljem zarade i ne bave se sportskim aktivnostima s ciljem ostvarivanja zarade. I jedna i druga aktivnost se provodi s ciljem ostvarivanja odmora, zdravstvenih i kulturnih potreba. U prošlosti se povezanost sporta i turizma odnosila na čovjeka turista kao promatrača sportskih manifestacija. Danas se situacija promijenila. Povezanost sporta i turizma se može diferencirati kao:

- edukativni ili nastavni, koji je sastavni dio odgoja i obrazovanja mladih generacija i kao takav postao je integralni dio pedagoškog procesa u odgojno obrazovnim institucijama;
- agonistički ili natjecateljski, u kojem se specijaliziranim treningom do maksimuma razvijaju psihomotorne sposobnosti u cilju postizanja sportsko tehničkih rezultata;
- rekreacijski, koji ima za cilj zadovoljenje potrebe čovjeka za kretanjem, igrom, aktivnim odmorom i razonodom, čime se utječe na očuvanje vitalnosti, radne sposobnosti, tjelesnog i mentalnog zdravlja, produženje životnog vijeka kao i stvaranje navika za sadržajnim i kulturnim provođenjem vremena izvan rada;
- kineziterapeutski, koji ima za cilj da tjelesnim vježbama djeluje na ozdravljenje ili pospješene procesa rehabilitacije (Relac, Bartoluci, 1987:30).

Razvoj sportsko rekreacijskih sadržaja posljedica je proširenja ponude edukativnog i rekreacijskog sporta. Natjecateljski sport pridonosi popularnosti sporta što za posljedicu ima povećanje tjelesne aktivnosti pojedinca. Stvaraju se dodatni tereni i stvara se bolja ponuda za stanovnike, ali i za potencijalne turiste. Razni oblici sporta i njihov razvoj doveo je do novih oblika povezanosti sporta i turizma.

U suvremenom turizmu ističu se ovi oblici sporta:

- sport kao pokretač ljudi na putovanja, gdje su mogući motivi:
  - da se promatraju značajne sportske priredbe i manifestacije (od lokalnih do međudržavnih susreta, kontinentalnih ili svjetskih prvenstava, Olimpijske igre itd.);
  - sudjelovanje u sportskim aktivnostima izvan mjesta boravka, kao što su jedrenje, ronjenje, skijanje, tenis, golf, jahanje i slično. To je karakteristično za zimski turizam, koji se razvija upravo na motivima vlastitog sudjelovanja.
- sport kao faktor razonode turista koji napuštaju mjesto boravka radi drugih motiva. Njima se sport može pružiti putem dva načina:

- kao sredstvo za razonodu ili rekreaciju promatranjem, u cilju popunjenja sadržaja boravka i razbijanja monotonije;
- kao sredstvo aktivnog odmora, u kojem dolazi do izražaja vlastito sudjelovanje i razvijanje kreativnih sposobnosti, bilo da koriste sportske sadržaje koje su već upoznali i kojima se bave u svom mjestu stanovanja, ili da upoznaju nove sportske aktivnosti (Relac, Bartoluci, 1987:31-32).

U turizmu 21. stoljeća sportska rekreacija sve više dominira kao glavni motiv za odlazak na turističko putovanje. Moderni turistički kapaciteti svoju konkurentsku prednost grade u ponudi sportskih terena prilagođenih podneblju u kojem se nalaze. Turska i Austrija imaju veliki broj hotelskih smještaja s nogometnim terenima gdje veliki broj nogometnih ekipa iz cijelog svijeta svake godine dolazi na pripreme u periodu kada nije turistička sezona. Osim navedenih, za vrijeme turističke sezone kapacitete koriste mlađe selekcije, te se kapaciteti nadopunjavaju luksuznim i natjecateljskim bazenima. Cilj je proširiti ponudu na više vrsta sportske ponude. Kao što je već napomenuto moderni turist želi aktivan odmor. Najbolji primjer su skijališta diljem svijeta. Turist ne želi samo uživati u prirodnim ljepotama i gastronomiji. Njegov cilj putovanja je tjelesna aktivnost – skijanje, snowboardanje ili skijaško trčanje. Danas sport u turizmu postaje temeljna turistička usluga koja je često temelj turističkog kretanja. Ona je osnovni sadržaj boravka turista u određenim turističkim destinacijama. Potrebno je još jednom naglasiti kako sportski turizam utječe pozitivno na psihofizički, socijalni i zdravstveni status pojedinca.

3.4. Vrste i oblici sportsko-rekreacijskih sadržaja

Sportski turizam, kao posebna kategorija turizma, može se definirati prema širem i užem značenju. Prema širem značenju, sportski turizam je pasivno ili aktivno sudjelovanje u sportskom događaju s obilježjima odlaska na velike sportske priredbe: olimpijske igre, nogometne utakmice i slično, dok je prema užoj definiciji sportski turizam je primarno aktivno rekreativno sudjelovanje u sportu te se pri tome misli na igranje golfa ili neki drugi rekreativni sport (Bartoluci, Čavlek, 2007:103). Iz navedenih definicija vidljiva je isprepletenost turizma, sporta i rekreacije. Navedena kombinacija prikazuje posrednu i neposrednu umreženost selektivnih vidova turizma sa sportskim sadržajima i sadržajima rekreacije. Današnji turistički boravak omogućava sljedeće aktivnosti: hodanje, trčanje, vožnja bicikla, veslanje, plivanje, ronjenje, jedrenje, fitnes, timski sportovi i dr.

Dio navedenih aktivnosti se odnosi na sustav vježbi za relaksaciju i opuštanje, dok se dio odnosi na smanjivanje stresa. Određeni programi su ciljani na socijalizaciju kroz skupne sportove: nogomet, tenis, košarka, odbojka i druge, a dio se odnosi na avanturističke oblike aktivnosti kao što su, primjerice rafting, ronjenje i slobodno penjanje. Sportski turizam se prema podjeli vrsta turizma svrstava u specifične oblike turizma koji se zasnivaju na motivaciji za putovanjem. Ova vrsta turizma podrazumijeva sport kao glavni motiv putovanja i boravka turista u turističkom odredištu. Oblici pojavljivanja sportskog turizma su natjecateljski, zimsko-rekreacijski i ljetno-rekreacijski. Natjecateljski podrazumijeva sva putovanja s ciljem sudjelovanja u određenim sportskim natjecanjima, od domaćih do međunarodnih. Naravno, kod natjecateljskog turizma motiv putovanja je sportska manifestacija, dok sudionici mogu biti aktivni (sportaši) ili pasivni promatrači. Odnosi se na sportove svih vrsta i kategorija, aktivno provođenje treninga, usavršavanje i natjecanje. Zimsko-rekreacijski turizam se provodi u planinskim zimskim centrima, u toplicama ili na moru. Najčešće se pod ovom vrstom sportskog turizma podrazumijeva skijanje, klizanje, sportske igre na snijegu i ledu...

S druge strano ljetno-rekreacijski se provodi na moru, u planinama, na rijekama, jezerima i slično. Uključuje šetanje, trčanje, planinarenje, sportove na vodi, sportske igre, golf, tenis, jahanje... Vrste sportskog turizma dijele se kao i sport na grupne i pojedinačne sportove. U grupne se ubrajaju svi sportovi koji se izvode timski ili grupno, primjerice: nogomet, košarka, rukomet, odbojka, hokej, ragbi, kriket, itd., ali i splavarenje, povlačenje konopa i drugi. Pojedinačni sportovi su sportovi u kojima se pojedinac sam zalaže za svoje uspjehe. Na primjer: šah, judo, atletika, atletska gimnastika, plivanje, fitness, itd. Također, određeni se sportovi mogu izvoditi pojedinačno ili grupno (u parovima), kao što je: tenis, umjetničko klizanje, skokovi u vodu... Sportsko-rekreacijski sadržaji namijenjeni turistima, profesionalnim sportašima i stanovništvu destinacije zahtijevaju posebnu infrastrukturu (igrališta, sportske terene otvorenog ili zatvorenog tipa) pa je uključivanje šire zajednice neminovno, dok na razini pojedine sportsko-rekreativne aktivnosti treba postojati kvalitetan menadžment te održiv model financiranja.

Sportsko rekreacijski turizam je osnova razvoja turizma u određenom području. Ipak, pojam turističke rekreacije je složen pojam. On obuhvaća različite vidove i oblike aktivnosti za vrijeme putovanja i odmora. Potrebno je analizirati sport i sportsku rekreaciju kao pojedinačne motive turističkog putovanja. Sportski turizam može biti aktivan i pasivan, dok sportsko rekreacijski turizam podrazumijeva tjelesnu aktivnost izabranu po vlastitim željama. Posebno izraženu mogućnost razvoja sportske turističke destinacije imaju destinacije koje su

bili domaćini velikih sportskih natjecanja. Na takvim destinacijama se nakon završetka natjecanja razvija sportski turizam koji poprima rekreacijske oblike. Sportski tereni i infrastruktura ostaju na destinaciji i ona se pozicionira kao centar određenog oblika sportskog turizma. Navedeni troškovi su iznimno veliki za domaćina natjecanja, ali se dugoročno isplate. Cilj svake države bi trebao biti kandidirati se i ostvariti domaćinstvo određene sportske aktivnosti.

4. RAZVOJ SPORTSKO-REKREACIJSKIH SADRŽAJA U TURIZMU REPUBLIKE HRVATSKE

U Republici je Hrvatskoj turistička aktivnost jedna od najznačajnijih gospodarskih aktivnosti te je na istoj temeljena cjelokupna aktivnost same zemlje. Turistička aktivnost zemlje pridonosi razvoju lokalne sredine, obnavljanju i gradnji turističke i prometne infrastrukture, razvijanju kulturnog i zdravstvenog turizam, zapošljavanju mladih... Kao što je već navedeno suvremeni su uvjeti poslovanja obilježeni brojnim promjenama koje svakodnevno mijenjaju poslovno okruženje. Prvenstveno je potrebno istaknuti utjecaj globalizacijskih čimbenika kao i utjecaj računalno – komunikacijskih dostignuća. Promjene utječu i na turističko okruženje ne samo Republike Hrvatske nego svih zemalja. Kako bi se izbjegli negativni učinci promjena u turističkom okruženju, iste moraju biti implementirane u turističkom sustavu određene zemlje. Ovdje se poseban naglasak stavlja na razvoj potrebe za sportsko-rekreacijskim programom kao temeljem razvoja turističke aktivnosti na određenoj destinaciji.

4.1. Ponuda

Nažalost, Republika Hrvatska i njena turistička aktivnost su se u posljednja dva desetljeća susrela s brojnim problemima među kojima je svakako potrebno istaknuti ratna razaranja koja su uvelike unazadila cjelokupnu turističku aktivnost zemlje. Potrebno je spomenuti i gospodarsku i financijsku krizu iz 2007. odnosno 2008. godine koja je uzrokovala tendenciju pada turističkih aktivnosti brojnih zemalja. Navedeni trend nije zabilježen u Republici Hrvatskoj koja je unatoč lošim gospodarskim kretanjima zemlje kao i lošim globalnim gospodarskim kretanjima ostvarila trend rasta turističke aktivnosti zemlje. Prema određenim statistikama, danas je Republika Hrvatska među pet top turističkih destinacija u

Europskoj uniji. Ostvarivanju tog uspjeha prethodio je ogroman rad i ulaganje u turističku ponudu. Kako bi se učvrstila pozicija Republike Hrvatske kao turističke zemlje donesena je Strategija razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine. Prema njoj su definirani brojni ciljevi među kojima je potrebno istaknuti učvršćivanje pozicije Republike Hrvatske kao jedne od top 20 svjetskih turističkih destinacija. Aktivnosti koje će pridonijeti ostvarenju cilja su: izgradnja nove turističke infrastrukture, proširenje turističke ponude, zapošljavanje mladih i obrazovanih kadrova, jačanje novih oblika turizma među kojima je potrebno istaknuti kontinentalni turizam, seoski turizam, zdravstveni turizam, lovni turizam i sportski turizam.

Turistička je aktivnost Hrvatske bazirana na dolascima i noćenjima stranih turista dok su pak dolasci i noćenja domaćih turista daleko ispod prijeratnih godina. Jedan od ciljeva je potaknuti domaće turiste na posjetu domaćim turističkim destinacijama. Gospodarska aktivnost je iznimno niska u drugim industrijskim granama što za posljedicu ima niske prosječne plaće i smanjenje radne snage koja odlazi izvan granica Hrvatske. Turistička aktivnost zemlje je trenutno najdohodovnije gospodarske aktivnosti u Republici Hrvatskoj. Na temelju turizma mora se potaknuti ostale gospodarske aktivnosti koje moraju biti stavljene u službu gospodarskog prosperiteta zemlje ali i zadovoljenje cjelokupne turističke ponude Republike Hrvatske. Potrebno je integrirati cjelokupnu društvenu zajednicu kao i sve interesno utjecajne skupine kako bi došlo do postizanja gospodarskog razvitka zemlje. Vlada Republike Hrvatske i sve ostale gospodarske organizacije moraju staviti turizam u službu zadovoljenja potreba turista.

Turističku ponudu nije moguće temeljiti isključivo na postojanju sunca i mora već je potrebno razvijati brojne druge popratne sadržaje. Hrvatska posjeduje turističke resurse kao što su bogatstvo kulturne i povijesne baštine, prirodne atrakcije, povoljnu klimu...

Tablica 1. - Podjela turističkih atrakcija

1. PRIRODNE ATRAKCIJE	2. KULTURNO-POVIJESNE ATRAKCIJE
<u>1.1. Geološke značajke</u> spilje planine nizine pustinja otoci stijene	<u>2.1. Kulturno-povijesna baština</u> spomenici kulture arheološka nalazišta zaštićene urbane cjeline stari gradovi dvorci crkve

<p>vidikovci kanjoni/klanci paleontološki lokaliteti</p> <p><u>1.2. Klima</u> mediteranska klima planinska klima</p> <p><u>1.3. Voda</u> more rijeke jezera vodopadi morska obala plaže kupališta</p> <p><u>1.4. Biljni svijet</u> šume botanički vrtovi</p> <p><u>1.5. Životinjski svijet</u> divljač zoološki vrtovi lovišta ribolovna područja</p> <p><u>1.6. Prirodna baština</u> nacionalni parkovi parkovi prirode prirodni rezervati zaštićena močvarna područja park-šume spomenici vrtne arhitekture zaštićene biljne i životinjske vrste zaštićena pojedinačna stabla</p>	<p><u>2.2. Kulturne i vjerske ustanove</u> muzeji kazališta hodočasnička središta</p> <p><u>2.3. Manifestacije</u> festivali predstave</p> <p><u>2.4. Znameniti ljudi i događaji</u></p> <p><u>2.5. Kultura života i rada</u> gastronomija način života lokalnog stanovništva etničnost folklor i tradicija rukotvorstvo</p> <p>3. ATRAKTIVNA TURISTIČKA SUPRASTRUKTURA</p> <p><u>3.1. Sportsko-rekreacijski objekti</u> sportski događaji sportsko-rekreacijski tereni i igrališta skijališta planinarski domovi</p> <p><u>3.2. Lječilišni objekti i ustanove</u> toplice</p> <p><u>3.3. Atrakcije zbog atrakcija</u> casino</p>
---	--

Izvor: (Kušen, 2002:159)

Kao što je navedeno u prethodnom dijelu rada moderan turist želi aktivan odmor što podrazumijeva bavljenje sportsko-rekreacijskim sadržajem. Specifičnost sportske rekreacije je da se na turističkom tržištu može pojavljivati u dva oblika; u okviru djelovanja nekih drugih turističkih organizacija (primjerice hotela) ili kao samostalni poslovni subjekt na turističkom tržištu. U situaciji kada se radi o samostalnim poslovnim subjektima tada je riječ o brojnim sportskim i sportsko-rekreacijskim organizacijama poput klubova iz raznih sportova, sportsko-rekreacijskih centara u kojima se pružaju usluge raznih sportova: tenis, kuglanje, fitness, razni dvoranski sportovi te ronilački centri i slično. Navedeni poslovni subjekti svoje poslovanje ostvaruju prije svega na sportskom tržištu, odnosno pružaju usluge sporta i sportske rekreacije stanovnicima mjesta u kojem se nalaze. Dio svoje djelatnosti obavljaju i na turističkom tržištu te pružaju usluge sporta i sportske rekreacije turistima. Takva situacija je najčešće prisutna u mjestima gdje se održavaju razna sportska događanja. S druge strane turistički kompleksi sve se više trude ponuditi što cjelovitiju uslugu, pa hoteli imaju svoje jedinice ili odjele za sport i rekreaciju.

4.2. Elementi ponude sporta i rekreacije

Pri kreiranju destinacijskoga turističkog proizvoda potrebno je analizirati prihvatni, odnosno smještajni kapacitet svake turističke atrakcije u turističkom odredištu i to ne samo kao fizički kapacitet već i druge prihvatne kapacitete kojih je prag znatno viši od fizičkog.

Pod prihvatne kapacitete ubrajaju se: ekološki i okolišni kapacitet, lokalna infrastruktura, tolerancija lokalnog stanovništva i prag tolerancije turista. Nijedno planiranje razvoja turizma nije moguće bez detaljnog poznavanja destinacijske atrakcijske osnove. U atrakcijsku osnovu ubrajaju se sva sredstva koja mogu biti korištena u određenoj svrsi, podržano mrežom koja inače podržava turistički razvoj. Pod navedeno spadaju: turističke agencije, turistička organiziranost destinacije, turistički kadrovi i slično. U nijednu turističku destinaciju turisti ne dolaze zbog hotela ili restorana.

Turisti dolaze zbog određene turističke atrakcije i ponude. Atrakcije se dijele na: realne (one koje već privlače) i potencijalne (one koje bi u budućnosti mogle privući turiste) te na prirodne i kulturno-povijesne atrakcije. Na strani ponude u turizmu tri su osnovna faktora ponude: atraktivni, komunikativni i receptivni. Turistička destinacija mora privući turiste (atrakcije), mora biti dostupna (komunikacije) i turistima mora ponuditi smještaj (receptivni element). Na primjer Dubrovnik privlači turiste očuvanom starogradskom

jezgrom, Split Dioklecijanovom palačom, Pula Arenom, Poreč Eufrazijevom bazilikom... Sve navedene turističke destinacije se ne bi mogle tako nazvati kada ne bi imale uz atrakcijski, komunikacijski i receptivni element. Kušen (2001.) atrakcije naziva "sirovinom" turističke industrije koju treba štiti propisima. Problem zaštite atrakcija ne pripada samo turističkoj djelatnosti. Ona je u zajedničkom vlasništvu različitih djelatnosti, pa i u tome treba tražiti razlog lošem gospodarenju, uništavanju, propadanju ili potpunom nestanku pojedinih atrakcija. Osim atrakcija svaku turističku destinaciju atraktivnom čini smještajno-ugostiteljsko-zabavno-sportska i druga ukupna ponuda, infrastruktura, promet i gostoprimstvo. Kozak i Rimington (1998.) kompilirali su komponente atraktivnosti turističke destinacije na sljedeći način:

- Atrakcije: prirodni resursi/okoliš, klima, kultura, hrana, povijest, etnicitet i dostupnost;
- Smještaj i usluge: smještaj, zračne luke, autobusni i željeznički kolodvori, sportski sadržaji, zabava, šoping, ugostiteljski sadržaji;
- Infrastruktura: vodoopskrba, komunikacijske mreže, zdravstvena skrb, izvori energije, sustavi odvodnje, promet, sigurnosni sustavi;
- Gostoprimstvo: ljubaznost, uslužnost, odgovornost prema pritužbama;
- Troškovi: vrijednost za novac, cijene smještaja, cijene hrane i pića i cijene prijevoza.

Bit turističkih atrakcija najbolje je objašnjena ekonomikom turizma, prema kojoj svaka turistička usluga sadrži tri obvezatne grupe činitelja ponude, a odnose se na: atraktivne činitelje ponude (turističke atrakcije u destinaciji), komunikativne činitelje ponude (prometni uvjeti za pristup destinaciji) i receptivne činitelje ponude (smještaj i prehrana u destinaciji) (Marković, Marković, 1972:110). Za uspješno planiranje i upravljanje razvojem turizma potrebno je poznavanje i praćenja svjetskih trendova. Kao što je već spomenuto profil suvremenog turista se mijenja iz dana u dan. Turističke destinacije, odnosno institucije koje upravljaju razvojem turizma moraju biti svjesne kako sve više turista putuje radi rekreacije, sporta, avanture, učenja o povijesti, kulturi i prirodi, okolišu područja koje posjećuje. Trend u turizmu su specijalizirani oblici turizma poput kulturnog, prirodnog, zdravstvenog, religijskog i sportskog turizma. Sve više ljudi želi posjetiti lokaciju koja je drugačija od ostalih. Turisti žele masovni turizam zamijeniti s individualnim. Novi turizam je namijenjen pojedincu koji ne želi biti broj u paket aranžmanu. Moderni turist želi doživljaj ambijenta u kojemu boravi, kontakt s lokalnim stanovništvom, upoznavanje povijesti i kulture sredine koju je odabrao na temelju njezinih atrakcija. Podjela sportova te interes društvenih zajednica i oblici vlasništva mogu biti (Tkalčec, Tkalčec, 2010):

- Ponuda sportskih sadržaja za potrebe: vrhunskih sportaša ili amatera, profesionalno bavljenje sportom ili u svrhu rekreacije, ekipne ili pojedinačne sportove, olimpijske i neolimpijske sportove.
- Interesi društvenih zajednica mogu biti: od šireg društvenog značaja (nacionalni interesi), od regionalnog značaja, od lokalnog značaja.
- Oblici vlasništva mogu biti: privatno vlasništvo, javno vlasništvo ili zajedničko vlasništvo.

U sklopu ponude sportskog rekreacijskog sadržaja nameće se visok stupanj varijabilnosti potreba suvremenih turista što je vidljivo u prethodnoj podjeli. Potrebno je istražiti što turisti žele i koje aktivnosti preferiraju, a potom naći model da se želje i mogućnosti usklade.

4.3. Sportsko-rekreacijski sadržaji

Sportsko-turistički-rekreacijski proizvodi dijele se prema kriteriju stupnja napora i rizika s kojima se korisnici ovih usluga potencijalno susreću te ih shodno individualnim željama i prakticiraju. Dodatni kriterij je pasivno ili aktivno sudjelovanje u sportskom događaju, iz razloga što se u oba slučaja javljaju inovacije i neki vid rješenja. Primjer mogu biti ugostiteljski lokali koji za trajanja važnih sportskih događaja koriste velike projektore kako bi animirali goste u svom lokalu i ostvarili promet dok traje prijenos utakmice putem medija. Postoji niz sportsko-rekreacijskih sadržaja koji se odvijaju u turističkim središtima i na taj način privlače pozornost javnosti te prema tim aktivnostima postaju prepoznatljivi u odnosu na druga odredišta sličnih primarnih obilježja. Temelj sportsko-rekreacijskih sadržaja je inovativnost. Turistički proizvod sporta i rekreacije s elementima avanturizma podrazumijeva boravak motiviran bavljenjem tjelesnom aktivnosti uz naglašenu potrebu manje rizičnog testiranja vlastitih tjelesnih sposobnosti. Naravno, turistička destinacija se prilagođava s obzirom na prirodne resurse i uvjete okruženja. Najtraženije vrste sportske rekreacije su: planinarenje, hodanje, biciklizam, ronjenje, kao i pripreme sportaša grupno ili pojedinačno.

Avanturistički sport sadrži elemente mentalnog, tjelesnog i psihičkog napora s elementima avanturizma, dok rekreativni sportski turizam nudi varijacije aktivnosti u koje se može uključiti svatko bez veće selekcije ili pripreme. Poseban oblik sportsko rekreacijskog turizma je tzv. "hard" avanturistički turizam koji iziskuje specifičnu opremu, razinu kondicije

sudionika, spremnosti na rizik, timski rad i suočavanje s izazovom. Pod navedenim se ubraja: skakanje s litice i slobodan pad u kombinaciji s padobranstvom; rafting na riječnim brzacima i bungee-jumping. Sportsko-turistički sadržaji kreiraju se s obzirom na prepoznavanje potražnje sudionika u sportskoj rekreaciji, odnosno sportu. Stoga je nužno kontinuirano istraživanje potreba turista kako bi se odgovorilo zahtjevima o načinu provođenja slobodnog vremena. Zdrav način odmora je postao globalni trend. Danas se može reći da novi svjetski trendovi i pokreti predstavljaju slične ili gotovo iste sadržaje uklopljene u nove brandove, anglosaksonskih, opće prihvaćenih zvučnih naziva poput fitness, wellness, aerobics i čitavog niza komercijalnih programa iza kojih se ističe korisnost za zdravlje, ali i krije veliki profit (Andrijašević, 2006:49). Rekreacijski programi namijenjeni su turistima tijekom godišnjih odmora, te mogu biti usmjereni na promicanje sporta u vidu ponude edukativnih programa iz sportskih disciplina prilagođeno rekreativnim potrebama, ili su to programi ciljani na animiranje turista u sklopu kraćih organiziranih aktivnosti. Varijabilnost u ponudi sportsko rekreacijskih sadržaja ovisi o ljudskim potencijalima i raspoloživosti terena ili prostora za pružanje ovih vidova turističkih usluga. Razlike u sadržaju ponude sportske rekreacije su različite: u toplicama, u planinskim domovima, u hotelima, privatnom smještaju, ruralnom ili gradskom okruženju, a u ovisnosti su od doba godine i klimatskim obilježjima. Profesionalni sport prakticiraju sportaši pojedinačno ili grupno s ciljem pripreme za natjecanja. Natjecateljski sport ovisan je o stupnju raspoloživosti infrastrukture kojom bi se udovoljilo specifičnim zahtjevima te o općoj razini razvijenosti profesionalnog sporta. Zakonom o sportu iz 2015. godine u Hrvatskoj nije definiran pojam sporta već djelatnosti koje on obuhvaća, i to kroz "sudjelovanje u sportskom natjecanju, sportska priprema, sportska rekreacija, sportska poduka, organiziranje i vođenje sportskog natjecanja, upravljanje i održavanje sportskih građevina te organizirane izvannastavne školske sportske aktivnosti i studentske sportske aktivnosti" (Zakon o sportu, 2015.). Brojnost udruga i organizirana podrška profesionalnom sportu dugoročno je investiranje u promociju zemlje. Jedan od velikih potencijala sportskog turizma je infrastruktura pogodna za pripreme profesionalnih i neprofesionalnih sportaša i rekreativaca.

4.4. Potražnja za sportsko-rekreacijskim sadržajima

Analiza potražnje provodi se analizom i segmentacijom korisnika i potencijalnih korisnika. Ponuda stvara potražnju. Na tržištu se pojavljuju skupine potrošača koje reagiraju slično na određenu ponudu. Potencijalni turisti za konzumiranje sportskog turizma, prethodno

navedenom analizom, su apsolutni nekorisnici, relativni nekorisnici i stvarni korisnici. U apsolutne nekorisnike sportsko-rekreativnih sadržaja ubraja se dio tržišta u sportu koji se iz objektivnih razloga ne može uključiti u potražnju za proizvodima rekreacije (mala djeca ili osobe starije životne dobi s određenim zdravstvenim smetnjama). Relativni nekorisnici su populacija koja ne koristi sportske proizvode i usluge, najčešće zbog nedovoljnog poznavanja sportskih proizvoda i usluga, neinformiranosti i izostanku ponude. Na ovaj je segment moguće utjecati sredstvima promocije te na taj način proširiti ciljno tržište.

5. SPORTSKO-REKREACIJSKI SADRŽAJI KAO OSNOVA PROŠIRENJA TURISTIČKE PONUDE NA PODRUČJU SLAVONIJE I BARANJE

Turistička ponuda Republike Hrvatske nalazi se u vrlo snažnom konkurentskom okruženju Mediterana, a kao tradicionalno turističko odredište dodatno je suočena s naslijeđenom pozicijom na turističkom tržištu i samim time potrebnim značajnim naporom da se situacija promijeni i uskladi s profilom gosta kakvog želi. Moderan turist koji traži kvalitetu i očekuje vrijednost za novac, napustit će ispodprosječnu ponudu na kojoj se trenutno zasniva hrvatski turizam. Sportska rekreacija i sportski turizam kao jedan od vidova selektivnog turizma pretpostavlja ispunjenje uvjeta i pretpostavki za pridobivanje povjerenja turista koji na putovanje kreću s ciljem sportskih i rekreativnih aktivnosti. To su turisti koji zahtijevaju viši stupanj usluge u svim segmentima, što se iz posljedičnog stanja ne može ostvariti zbog brojnih razloga. Pod broj jedan to je sezonski turizam i oscilacije u potražnju za sportsko-rekreativnim turističkim sadržajima što demotivira veće uključivanje privatnog sektora u ovaj vid gospodarskih aktivnosti. U ovom dijelu rada analizirati će se sportski turizam kao osnova proširenja turističke ponude u Slavoniji i Baranji.

5.1. Mogućnost razvoja turizma baziranog na sportu i rekreaciji

Izostanak sadržaja utječe na gubitak gostiju koji su zainteresirani za korištenje ovih vidova turističkih usluga, a preostaju oni koji uslugu ne prepoznaju pa ju je potrebno uvoditi, za što ne postoje osnovane pretpostavke radi kratkotrajnosti turističke sezone. Drugi problem koji podržava stanje kakvo jest je izostanak opće kulture sporta i rekreacije u Hrvatskoj te posljedično neiskorištenost sportskih terena i izostanak investicije u takve pothvate. Idenična

situacija je u privatnim i javnim poslovnim subjektima. Nužno je osmisлити sadržaje koji se podudaraju s potražnjom segmenata tržišta koje se želi privući. Jedan od ciljeva je podizanje svijesti turističkih djelatnika da suvremena turistička ponuda ne može biti održiva bez sportsko-rekreacijskih sadržaja te da pomoću sporta i rekreacije treba poticati izvanpansionsku potrošnju te izvansezonski turizam. Hrvatska ima veliki potencijal razvoja sportskog turizma. Preporuke stručnjaka idu u smjeru povezivanja turističkih i sportskih subjekata, institucija i sustava kako bi se premostile objektivne ili subjektivne prepreke koje posljedično, degradiraju pozitivne i potencijalno ostvarive učinke sportske rekreacije u sklopu turizma. Nažalost, puno jednostavnije zvuči implementacija sportskog turizma na području Istre i Dalmacije koje su pozicionirane kao turističke destinacije. U tom smislu kvalitetno osmišljena sportsko-rekreacijska ponuda poboljšat će kvalitetu usluge, produžiti turističku sezonu, povući za sobom i ostale uslužne i proizvodne djelatnosti, i nadalje poboljšati financijske rezultate. Kvaliteta se definira kao razina zadovoljenja potreba i zahtjeva potrošača, odnosno, usklađenost s njihovim sve većim zahtjevima i očekivanjima (Avelini Holjevac i dr., 2000:17). U sportskom turizmu kvaliteta se može definirati s više gledišta. Početna je ona koja se vezuje uz sportske aktivnosti prilagođene pojedincu s brojnim pozitivnim efektima. Drugi način ocjene kvalitete je kroz društvene vrijednosti sportske rekreacije i kvalitetno provođenje slobodnog vremena, što se vezuje uz kvalitetniji rad i kvalitetniji život. Također, sudjelovanje u sadržajima sportske rekreacije prepoznaje se kao određeni doprinos kvaliteti života kroz pozitivni socijalni aspekt i unapređenje međuljudskih odnosa. Programi sportske rekreacije koji su u početku imali masovni pristup danas su orijentirani na pojedinca i njegove potrebe što je dovelo do porasta kvalitete u dosezanju zadanih ciljeva. Kvaliteta u sportskoj rekreaciji potpomognuta je i tehnološkim razvojem koji omogućava sofisticirane metode za mjerenje i procjenu stanja organizma. Potrebno je povezati sportsku rekreaciju sa zdravstvenim turizmom kako bi se dobila potpuna usluga.

5.2. Turizam u Slavoniji i Baranji

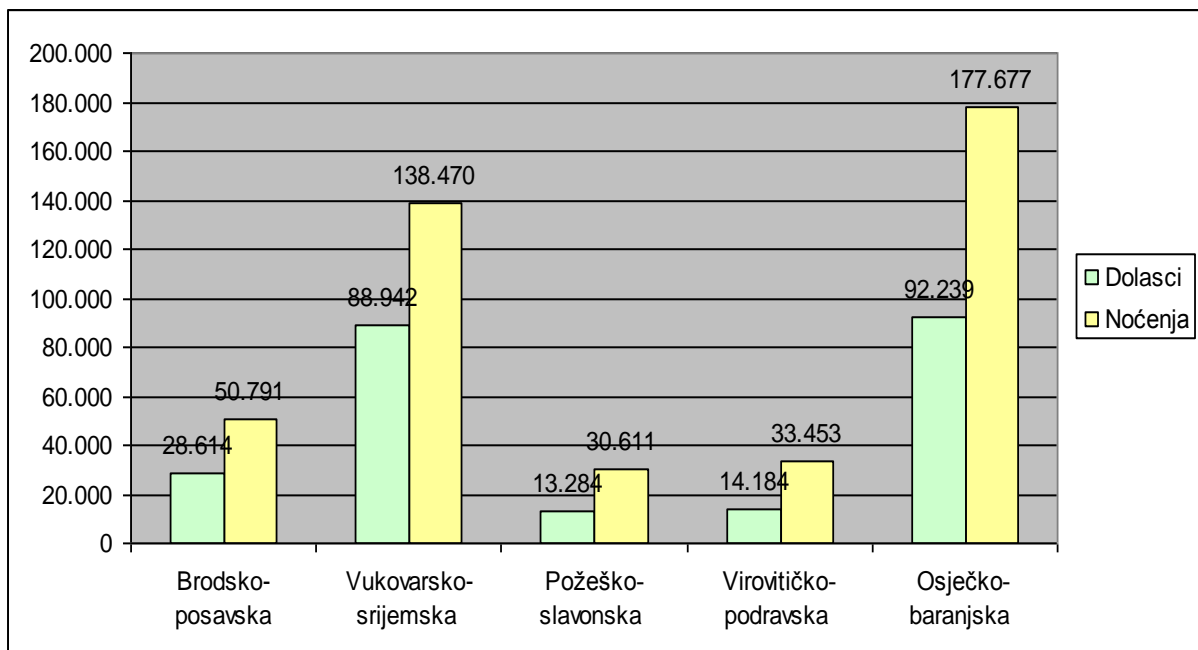
Nažalost, turizam u Slavoniji i Baranji u usporedbi s ostalim dijelovima Republike Hrvatske je u inferiornom položaju. Područje Slavonije i Baranje se sastoji od pet županija:

- Brodsko-posavska;
- Vukovarsko-srijemska;
- Požeško-slavonska;

- Virovitičko-podravska i
- Osječko-baranjska.

Navedena područja su u svojoj povijesti bila pretežito poljoprivredna i industrijska područja. Njihova gospodarska i turistička pozicija se ozbiljno pogoršala i oslabila isključivo zbog izravnih i neizravnih posljedica rata. Uništene su tvornice, gradovi, ali i najreprezentativniji turistički objekti. Godine ratnih djelovanja ozbiljno su narušile imidž Slavonije i Branje. Osim navedenih katastrofalnih posljedica dogodile su se velike migracije stanovništva. Stanje turizma se najbolje očitava brojem ostvarenih noćenja u 2017. godini koje je prikazano grafičkim prikazom 2.

Grafički prikaz 2. - Dolasci i noćenja u županijama Slavonije i Baranje

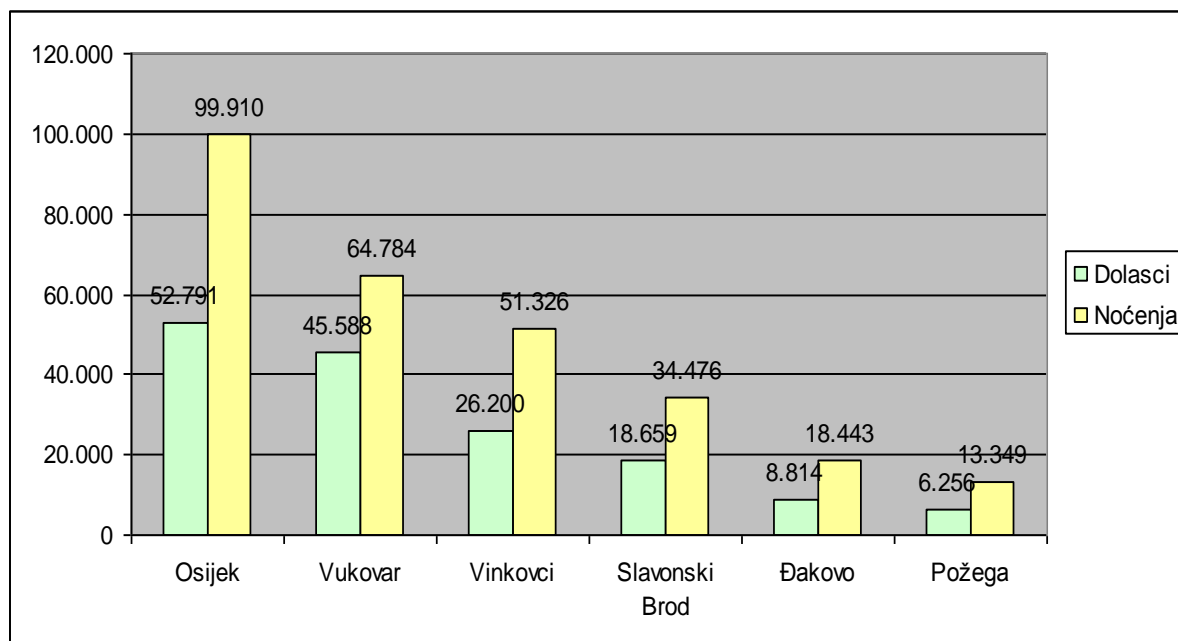

Izvor: Vlastita izrada prema: Turizam u brojkama – 2017.

Udjel Slavonije i Baranje u ukupnom turizmu Hrvatske manji je od 1,5 %. Ipak, vidljiv je mali napredak iz godine u godinu. Navedeno je posljedica ulaganja u ruralni turizam koji se pretežito temelji na gastronomiji. Kao što je vidljivo u grafu najveći broj dolazaka bilježi Osječko-baranjska županija i Vukovarsko-srijemska. Najposjećeniji gradovi su prema broju dolazaka i broju noćenja prikazani grafičkim prikazom 3. Lider je Osijek kao najveći grad i centar Slavonije. Zatim slijede gradovi Vukovar, Vinkovci, Slavonski Brod, Đakovo i Požega. Dosadašnji turistički razvitak Slavonije i Baranje se temeljio na valorizaciji prirodnih resursa, kulturno-povijesnih sadržaja, geoprometnom položaju i dostignutoj razini turističko-

ugostiteljskih kapaciteta. Na navedenom prostoru turistički potencijal čine područja pod posebnim režimima zaštite kao što su: područja uz vodotoke Drave, Dunava i njihovih pritoka, brojne prirodne i umjetne akumulacije, ribnjaci, šume s bogatstvom i raznolikošću flore i faune, poljoprivredna i vinorodna područja te termalni izvori koji pružaju mogućnosti za razvitak različitih oblika selektivnog turizma.

Grafički prikaz 3. - Najposjećeniji gradovi u Slavoniji i Baranji

Izvor: Vlastita izrada prema: Turizam u brojkama - 2017.

Pozitivno je što je Slavonija i Baranja vrlo dobro povezana s ostatkom Hrvatske, ali i Europom. Samim time omogućena je vrlo dobra organiziranost turističkih tura i posjeta. Povezanost karakterizira razvijena prometna infrastruktura i smještajna infrastruktura.

5.3. Sport i rekreacija kao temelj rasta turističke aktivnosti u Slavoniji i Baranji

Stanje turizma Slavonije i Baranje je nezadovoljavajuće i to prvenstveno zbog nasljeđa ratnih zbivanja, nepovoljnog gospodarskog okruženja te nedovoljnog istraživanja, planiranja i razvoja. Za turizam Slavonije i Baranje može se reći da je to turizam malih brojeva i turizam selektivnih vrsta. Navedeno područje nema turističke atrakcije poput velikih gradova, mora ili skijališta. Ali zato ima mnogo različitih, sitnih atrakcija, koje mogu postati interesantne turističke destinacije za određene segmente turista i selektivne vrste turizma. Neophodno je

osmisлити slavonsko-baranjske posebnosti kao turistički proizvod. A ako ih nema, treba ih izmisliti. Potrebno je kreirati nove sadržaje turističke ponude i turističkog proizvoda. Od svega što bi ova županija mogla pokazati svojim gostima koristi se neznatni dio. Kompletan turizam u Slavoniji i Baranji trebao bi se repositionirati, što znači preoblikovati i unaprijediti postojeće turističke proizvode te ulagati u nove dosad neiskorištene turističke resurse.

Predstave s lokalnim plesovima, običajima, etnosela, vinske ture, biciklističke i pješačke ture, sve to mora biti prisutnije u turističkoj ponudi Slavonije i Baranje. Pozitivno je što će u budućnosti ekološki osviješteni posjetitelji tražiti očuvane prirodne i socijalne resurse, kakve upravo ima područje Slavonije i Baranje. Autentična iskustva gostiju povezivat će se s lokalnim ambijentom i užicima u izvornoj, no i znalački oplemenjenoj atmosferi. Slavonije i Baranja ima preduvjete za razvoj mnogih vrsta turizma: zimskog i ljetnog, stacionarnog, izletničkog i tranzitnog, zdravstvenog, ekološkog, seoskog, đačkog, lovnog i ribolovnog, sportsko-rekreacijskog, kulturno-edukativnog, kongresnog i vjerskog turizma.

Preduvjeti se u osnovi temelje na prirodno geografskim karakteristikama i geografskom položaju, na raznolikosti biljnog i životinjskog svijeta, prisutnosti voda tekućica i stajaćica prikladnih za ribolov, velikom broju atraktivnih šumskih predjela sa prostranim lovnim područjima s raznovrsnom divljači. Turizam u Slavoniji i Baranji se mora positionirati kao selektivni oblik turizma. Ruralni turizam je oduvijek imao veliki broj simpatizera. Turisti žele posjetiti nenapučene gradove i vidjeti tradicionalni način života. Za uspješno bavljenje turizmom u Slavoniji i Baranji trebaju se povezivati različite vrste selektivnog turizma:

- ruralni turizam;
- sportski turizam i
- zdravstveni turizam.

Kao što je već navedeno sportska rekreacija i turizam su međusobno povezani. Sadrže tjelesnu aktivnost, vježbanje, kretanje i sport namijenjene turistima u turističkim centrima ili središtima. Nažalost, u 21. stoljeću čovjeku je u razvijenim zemljama tjelesna aktivnost na minimumu, a mentalna na maksimumu. Bit turizma je revitalizacija i odmor. Turizam se vezuje za atraktivnu prirodu, ekološki kvalitetnu okolinu u kojoj turist želi provesti kraće ili dulje vrijeme, udaljen od dnevnih obveza, buke i gužve urbanih uvjeta života (Andrijašević, 2010:102). Slavonija i Baranja ima prirodne ljepote i netaknutu prirodu. Kopački rit kao park prirode pruža turistima upoznavanje s ljepotom i bogatstvom flore i faune. Nadomak Kopačkog rita nalazi se mjesto Bilje, koje je biciklističkom stazom povezano s Osijekom te Biljsko jezero pogodno za niz sportsko rekreacijskih sadržaja (Širić, Trkulja Petković,

Končarević, 2008:396). Potrebno je informirati potencijalne turiste o postojećim sportsko rekreacijskim sadržajima koje treba sažeti u zanimljive turističke pakete. Danas se turizam poistovjećuje s povratkom prirodi, aktivnim odmorom, relaksacijom, razonodom, kvalitetnim i poželjnim sadržajima koji koriste obnavljanju energije što Slavonija i Baranju upravo i nudi. U nastavku rada predstaviti će se ponuda sportsko-rekreacijskih sadržaja i sportskih manifestacija u Slavoniji i Baranji.

5.3.1. Ponuda sportskih i rekreacijskih sadržaja u Slavoniji i Baranji

Aktivan odmor turista podrazumijeva različite vrste sportsko rekreacijskih sadržaja, odnosno različite vrste sporta, vježbanja i kretanja. Svako turističko tržište treba ponuditi specifičan oblik na temelju kojeg će privući specifični profil turista. Turizam koji uključuje sadržaje sportske rekreacije je najpoželjniji način odmora. Podrazumjeva raznovrsna kretanja kao što su obilasci i upoznavanje turističkih lokaliteta pješaćenjem, vožnjom bicikla, jahanjem, planinarenjem ili veslanjem ili ciljanim sadržajima žele istražiti osobne mogućnosti znatnijeg tjelesnog angažmana kao što su alpinizam, slobodno penjanje, speleologija, zmajarenje, ronjenje, jedrenje na dasci... Moderan turist želi osobno doživjeti lokaciju koju posjećuje i imati vlastito iskustvo s turističkih putovanja. Turističke destinacije kontinuirano razvijaju nove oblike sportske rekreacija na kojima temelje svoju turističku ponudu. Slavonija i Baranja ima prekrasne prirodne ljepote. Za ostvarivanje rasta i značajnijeg udjela u turizmu potrebno je uložiti sredstva u stvaranje marketinškog programa koji će informirati sve zainteresirane o sportsko-rekreacijskoj ponudi koja se najviše odnosi na sportske manifestacije, ribolov, golf, biciklizam i planinarenje.

5.3.1.1. Sportski ribolov

Slavonija i Baranja ima pod svojom površinom veliki postotak prirodne vode. Ribolovci i zaljubljenici u prirodu i vodu često posjećuju navedeno područje iz razloga što je bogato raznovrsnom i kvalitetnom slatkovodnom ribom.

Slika 1. - Ribolov u Slavoniji i Baranji

Izvor:: <http://baranja.hr/2016/04/22815/> (05.09.2018.)

U svakom području se nalaze atraktivni ribnjaci koji se sastoje od netaknute prirode i bogate ponude. Nositelj gospodarenja na većini voda je Športsko-ribolovni savez, koji skrbi za rijeke, pritoke, prirodne i umjetne akumulacije, bare, šljunčare i poplavna područja... Vode su uglavnom cipridnog karaktera. Sportski i rekreacijski ribolov uređeni su Zakonom o morskom ribarstvu i Pravilnikom o športskom i rekreacijskom ribolovu na moru (Ministarstvo poljoprivrede – Uprava ribarstva, 2018.). Na sve oblike ribolova se na odgovarajući način primjenjuju odredbe drugih propisa kojima se uređuju ribolovni alati i oprema, obavljanje ribolova te zaštita riba i drugih vodenih organizama. Kako bi se dodatno privuklo turiste potrebno je olakšati proces izdavanja dozvola, te ponudu prilagoditi njihovom govornom području. Pravilnikom o športskom i rekreacijskom ribolovu, jednodnevne i višednevne dozvole za sportski ribolov dostupne su osobama koje su članovi nekog nacionalnog saveza za sportski ribolov, a godišnje sportske dozvole izdavaju se isključivo članovima Hrvatskog saveza za sportski ribolov. Sportski ribolov u Slavoniji i Baranji je najpoznatiji po Športsko-ribolovnom savezu Osječko baranjske županije.

Savez broji više od 8000 članova, te djeluje kroz 90 udruga i šest ovlaštenika ribolovnog prava s pet Zajednica i ŠUD „Šaran“ Našice. Navedeno područje bilježi kontinuirani rast turističke aktivnosti. Ipak, voditelji ističu kako je ribolov i dalje s obzirom na potencijal neiskorišten. Destinacije su poznate diljem Europe. Potrebno je dodatno urediti

okoliš, omogućiti iznajmljivanje potrebnih rekvizita (ribički pribor, čamce i dr.) te kontinuirano promovirati ponude u susjednim zemljama s posebnom pozornošću na Sloveniju, Mađarsku i Austriju koje trenutno bilježe najveći broj posjetitelja s ciljem ribolova.

5.3.1.2. Golf tereni

Specifičan oblik sportsko rekreacijskog turizma s jasno selektiranim ciljnim tržištem predstavlja golf. U Baranji, na brdu iznad Popovca otvorena je kušaonica tradicionalnih proizvoda sa smještajnim kapacitetima. Izgrađeni su golf tereni, koji služe kao vježbališta, idealna za rekreativce. Osim navedenog u sklopu imanja nalazi se bazen, sauna, oprema za stolni tenis, te se planira izgradnja boćališta i igrališta za odbojku na pijesku. Kako je ovaj vid rekreacije naišao na pozitivan odjek među posjetiteljima otvorena je i škola golfa gdje se može kontinuirano trenirati ovaj za bogatu klijentelu izuzetno poželjan sadržaj boravka.

5.3.1.3. Biciklizam

Biciklizam je danas izuzetno popularan i kao sport i kao sadržaj sportske rekreacije, a zastupljen je i kao sredstvo transporta i putovanja. Prema tome i važan je dio turističke ponude, a nazivamo ga cikloturizmom. Prema Akcijskom planu razvoja cikloturizma, cikloturizam se „promatra u najširem mogućem smislu, dakle kao turističko putovanje biciklom, biciklistički izlet, dodatnu sportsko rekreativnu ponudu vožnje biciklom uređenim ili neuređenim stazama, sportsku manifestaciju, sportski trening te povremenu vožnju. Naime, cikloturizam u užem smislu kao oblik turističkih putovanja tijekom kojih je vožnja bicikla glavna aktivnost ili je bicikl glavno prijevozno sredstvo obuhvaća razmjerno uzak segment turističke potražnje, dok znatno širu skupinu čine turisti kojima je vožnja biciklom dodatna aktivnost“ (Klarić, Z. i dr, 2015:3). U Hrvatskoj glavnu prepreku, razvoju cikloturizma, predstavlja stanje cikloturističke infrastrukture. U novije vrijeme radi se na uređenju glavnih cikloturističkih ruta i akcije vezane uz izgradnju posebnih biciklističkih staza i traka na prioritetnim dionicama koje su sukladne europskim standardima za cikloturizam (EuroVelo).

Slavonija i Baranja ima veliki potencijal za razvoj biciklizma kako zbog geografskih značajki tako i zbog prirodnih ljepota. Turiste najčešće privlači cikloturistička staza duž riječnog toka Dunava (slika 2) koja kroz Osječko-baranjsku županiju prolazi slijedećim područjima (etapama):

- Udvar - Duboševica - Topolje - Gajić - Draž - Batina - Zmajevac - Suza – Kneževi Vinogradi (34km);
- Kneževi vinogradi - Grabovac - Lug - Bilje (19km) i
- Bilje - Osijek - Nemetin - Sarvaš - Bijelo Brdo - Dalj (30km)

Turisti imaju priliku istražiti okolinu koju karakterizira ravnica, plodna polja, ribnjaci, šumovito gorje i bogata gastronomska ponuda. Upravo je biciklizam jedan od oblika sportske rekreacije koji privlači turiste u Slavoniju i Baranju.

Slika 2. - Biciklističke staze uz Dunav

Izvor: <http://lily-tours.com/en/aranzmani/wellness-bike-tour/> (05.09.2018.)

Projekt BICBC ima za cilj poduprijeti održivi turizam i okoliš na području rijeka Mura-Drava-Dunav. Vodeći nositelj Projekta je grad Mohač (Republika Mađarska) s partnerima iz Hrvatske: gradom Belim Manastrom, gradom Belišćem, Osječko-baranjskom županijom, Hrvatskim vodama i pridruženim partnerom gradom Osijekom (Turistička zajednica Osječko – Baranjske županije. Biciklističke staze; 2018). Osnovna ideja projekta je poboljšati turističku privlačnost na području Dunava i Drave te ostvariti infrastrukturu u vidu biciklističke staze koja će tvoriti skladnu i funkcionalnu cjelinu povezivanjem s rutama EuroVelo 6 (Atlantik – Crno more) i EuroVelo13 (ruta Željezne zavjese). Ovaj projekt treba biti model kako kroz promotivnu kampanju kreirati prepoznatljiv i atraktivan turistički

proizvod kojim se nastoji privući veći broj turista iz Europskih zemalja, te promovirati važnost biciklizma među mladima i lokalnim stanovništvom.

5.3.1.4. Planinarenje

Na spomen Slavonije i Baranje većina ljudi pomisli na ravničarski kraj. Ipak, područje okružuje lanac gora Krndija, Papuk, Psunj, Dilj te Požeška gora. Na navedenom području aktivno je čak 19 planinarskih društava. Planinska područja karakterizira pitoma priroda i slavonska šuma (hrast, bukva, javor). Planine su idealne za rekreativce, ali i za zahtjevnije planinare.

Slika 3. - Jankovac

Izvor: <https://mp13blog.wordpress.com/> (05.09.2018.)

Najpoznatije izletište je park prirode Papuk kojeg je najbolje upoznati izletničkim planinarenjem. Izletničko planinarenje ima brojne prednosti za turističku klijentelu stoga što je prikladno za svakoga, zahtijevaja minimum opreme i nije potrebno biti stručnjak u vrhunskoj penjačkoj formi.

5.3.2. Sportske manifestacije u Slavoniji i Baranji

Sport i rekreacija u ruralnim prostorima mogu pridonijeti smanjenju razlike u kvaliteti života između urbanih i ruralnih prostora. Nažalost, sportski turizam u Slavoniji i Baranji ne

postoji. Sportski turizam može postati indikator razvoja županije, ali su potrebna velika ulaganja koja trenutno nisu u planu. Potrebno je povezati trenutne manifestacije i događaje sa sportskim sadržajem. Trenutne sportske manifestacije koje se mogu povezati sa sportskim odnosno sportsko rekreacijskim turizmom su:

Pannonian Challenge - Najveće hrvatsko natjecanje u ekstremnim sportovima, a također slovi i kao najveće ekstremno sport natjecanje u jugoistočnoj Europi.

Slika 4. - Pannonian Challenge

Izvor: http://osijek-culture.eu/hr_HR/manifestacije/pannonian-challenge (22.08.2018.)

Postoji već 19. godina. Svake godine, u Osijeku se okuplja sve veći broj svjetski poznatih vozača, glazbenih izvođača i zaljubljenika u ekstremne sportove (BMX, SKATE i INLINE natjecanja). Ono što ovu manifestaciju čini nešto drugačijim je sportski, glazbeni i kulturni program koji obogaćuje festival. Ova manifestacija je primjer kako se potiče razvoj turizma i poboljšava marketing program Slavonije i Baranje. Nažalost, natjecanje nije stvorilo uvjete za treniranje ekstremnih sportova tijekom cijele godine. Događaj se organizira jednom godišnje i u tom razdoblju veliki broj turista posjećuje grad Osijek. Na temelju ove manifestacije potrebno je razviti selektivni oblik sportskog turizma te Osijek i Slavoniju i Baranju pozicionirati kao centar ekstremnih sportova.

Osječki Ferivi polumaraton jedan je od primjera sportsko rekreacijskih manifestacija. Događaj se održava već 14. godina, a privlači sve više zaljubljenika sporta i rekreacije u Slavoniju i Baranju. Nažalost, sportske manifestacije nisu zastupljene na nivou koji bi privukao turiste. Sportski klubovi privlače zaljubljenike u sport, ali sve je na individualnoj

razini. Osim sportskih klubova postoje razni fitness klubovi za lokalno stanovništvo. Od manifestacija se mogu izdvojiti:

Dunavska regata (TID) – kajakaška regata međunarodnog karaktera koja svake godine započinje krajem lipnja u Ingoldstadtu u Njemačkoj, a završava početkom rujna u Sfantu Gheorghiu u Rumunjskoj. Tijekom svog putovanja sudionici prate plovni put rijeke Dunav u svom kajaku/kanuu i gostuju na različitim lokacijama u podunavskim zemljama. Krajem srpnja, sudionici regate gostuju i u Vukovaru gdje im je organizirana dobrodošlica, prigodna večera i druženje te razgledavanje gradskih znamenitosti.

Veslački maraton Vukovar - Ilok - međunarodna sportska i turistička manifestacija kojom se ističu prednosti i ljepota života uz Dunav. Organizator: Hrvatski veslački klub Vukovar.

Svjetski kup u Gimnastici - World cup Osijek - Svjetski kup koji se održava već 10 godina.

Olimpijada starih sportova u Brođancima - Izvorni stari sportovi koji se prezentiraju i u kojima se natjecatelji natječu na Olimpijadi stari su nekoliko stoljeća.

Slika 5. - Olimpijada starih sportova u Brođancima

Izvor: <https://vijesti.rtl.hr/foto/11/olimpijada-starih-sportova-u-brodjancima/?slika=38319> (05.09.2018.)

Do pojave suvremenih sportova igrali su ih uglavnom pastiri dok su čuvali stada, poljodjelci u predahu od napornog rada kao i djeca u slobodno vrijeme (Najbolje u Hrvatskoj. Olimpijada starih športova, Brođanci: 2015) Navedena sportska i kulturna manifestacija

osnovana je s ciljem očuvanja i njegovanja narodnog blaga i narodne baštine ovoga kraja. Discipline u kojima se sudionici natječu su: kandžijanje, tokač, potezanje konopa, bacanje kamena s ramena, gađanja potkova, trčanje u vrećama. Olimpijada traje četiri dana. Broj natjecatelja se iz godine u godinu povećava. Prosjek je između 1000 – 1500 sudionika. Manifestaciju posjeti oko 4000 tisuće turista. Osim u natjecanjima, oni mogu uživati u gastro ponudi, etno sajmu, folkloru i kulturno-zabavnom programu. Entuzijazmom organizacijskog odbora i lokalnog stanovništva projekt je postao tradicionalan i održava se svake godine.

Konjička natjecanja u Đakovu - Državna ergela Đakovo spada među najstarije ergele u Europi i govori o dugoj tradiciji uzgoja konja, koja predstavlja neprocjenjivu vrijednost i značaj za grad Đakovo, Slavoniju i cijelu Republiku Hrvatsku. Osim uzgoja i selekcije, Državna Ergela Đakovo bavi se i dresurom konja čija se kvaliteta potvrđuje na brojnim natjecanjima u zemlji i inozemstvu.

Nažalost, stanje nije dugoročno održivo i ne ispunjava svoj potencijal. Na području Slavonije i Baranje održavaju se razna sportska natjecanja i manifestacije, ali organizirani sportski turizam u pravom smislu riječi ne postoji. Nijedno natjecanja ili manifestacija nije iza sebe ostavila infrastrukturu koja bi omogućila kvalitetno bavljenje određenim sportom i rekreacijom tijekom cijele godine. Postojeća ponuda sportsko rekreacijskih sadržaja rezultat je entuzijazma malog broja ljudi koji svojom inicijativom pokreću spore promjene. Potrebno je uz uspješne kulturne događaje organizirati sportska natjecanja kako bi se produžilo trajanje događaja i privukao specijalizirani tip turista.

Zaključno, sportsko rekreacijski sadržaji imaju potencijal proširiti turističku ponudu i privući turiste na području Slavonije i Baranje. Prema raznim istraživanjima bogata ponuda sportsko rekreacijskih sadržaja utječe na izbor turističke destinacije i produžuje turističku sezonu. Slavonija i Baranja u ovom trenutku nema izgrađenu sportsku infrastrukturu i nema ponudu kojom mogu zainteresirati turiste. Jedina nada u promjenu je entuzijazam pojedinca koji će privatnim poduzetništvom pokušati napraviti promjenu. Potrebna su velika ulaganja koja su u ovom trenutku nemoguća zbog teške ekonomske situacije i egzodusa stanovništva. Dostupna sredstva se ulažu u poticanje zapošljavanja, samozapošljavanja i u demografske mjere kako Slavonija i Baranje ne bi postale područje „bijeke kuge”. Vidljivo je kako Slavonija i Baranja ima prirodne ljepote kao i neke oblike sportsko rekreacijske ponude. Navedeno je potrebno ponuditi turistima. Rješenje za razvoj turizma je ulaganje u infrastrukturu i marketinški program kojim se može privući moderan turist 21. stoljeća. Slavonija i Baranja nude ono što treba svakom čovjeku na svijetu: mir, prirodne ljepote, gastronomiju i sportsku rekreaciju.

6. ZAKLJUČAK

Sukladno svemu navedenom, omogućeno je izvođenje zaključnih stavova rada. Problematika je rada promatrana u okviru šest poglavlja. Tako su u uvodnom dijelu rada iznesene uvodne odrednice koje se odnose na predmet i cilj rada, metodologiju i strukturu rada. Drugi dio rada definira turizam, njegove funkcije. Treće poglavlje definira sportsko rekreacijski turizam, njegov povijesni razvoj, vrste i oblike. Četvrto poglavlje definira potencijal i odrednice razvoja sportskog turizma u Republici Hrvatskoj. Peto poglavlje analizira sport i rekreaciju u Slavoniji i Baranju te potencijal razvoja turizma na temelju navedenog oblika turizama. Šesto poglavlje donosi zaključne stavove rada.

Turistička aktivnost je izuzetno značajna gospodarska aktivnost u suvremenim uvjetima poslovanja o čemu svjedoči i brojni podaci.

Danas je turistička ponuda Republike Hrvatske uglavnom zasnovana na suncu i moru i bazirana na Jadranskoj obali. U potpunosti je zanemaren kontinentalni turizma i njegove prednosti. U svrhu jačanja turističke ponude Republike Hrvatske, potrebno je raditi na razvijanju kontinentalnog turizma te integraciji istog u cjelokupnoj turističkoj aktivnosti zemlje. Područje Slavonije i Baranje bogato je prirodnim resursima, kulturno-povijesnim znamenitostima, ribnjacima, poljoprivrednim i vinorodnim područjima te termalnim izvorima, koji pružaju mogućnost za razvoj različitih oblika selektivnog turizma kao što su sportsko-rekreacijski, zdravstveni, izletnički, lovni, ribolovni, ekološki i drugi. Sportsko rekreacijski sadržaji mogu privlačiti turiste tijekom cijele godine. Aktivni odmor, ispunjen sportskom rekreacijom, doživljajem i zabavom značajne su karakteristike ukupne turističke potražnje u međunarodnom i domaćem turizmu. Ukupna turistička ponuda kao i ponuda sportsko-rekreacijskih sadržaja u Slavoniji i Baranji ne zadovoljava zahtjeve suvremenog turističkog tržišta (Širić, Trkulja Petković, Končarević, 2008: 399-400).

Potrebna su velika ulaganja i strategija koja će razviti Slavoniju i Baranju u omiljeno sportsko turističko odredište. Rad potvrđuje početnu tezu prema kojoj sportski turizam pridonosi postojećem i potencijalnom turističkom razvoju Slavonije i Baranje. Sportska rekreacija u kombinaciji s prirodnim ljepotama u Slavoniji i Baranji nudi jedinstvenu ponudu koju je potrebno prezentirati kao jedinstveni turistički proizvod.

7. LITERATURA

- Alfier, D. (1982). Ekonomika turizma. U D. Alfier i dr., *Ekonomika Jugoslavije: posebni dio* (pp 451-477). Zagreb: Informator.
- Andrijašević, M. (2006). Kvaliteta u sportskoj rekreaciji. U V. Fidak (ur.), *Zbornik radova 15. ljetne škole kineziologa RH «Kvaliteta rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije»*, Rovinj, 20.-24. Lipnja, 2006. (str. 48-52). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez
- Andrijašević, M. (2010). *Kineziološka rekreacija*. Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Andrić, B. (2011). Čimbenici marketinškog okruženja u turizmu. *Praktični menadžment*, 2(1), 41-50.
- Andrić, B. (2013). *Osnove turističkog tržišta*. Požega: Veleučilište u Požegi
- Avelini Holjevac, I. i dr. (2000). *Integralni sustavi upravljanja potpunom kvalitetom*. Opatija : Fakultet za turistički i hotelski menadžment
- Baranja.hr – Regionalni portal (2016). Nova turistička ponuda u Baranji - Ribolov na beljskim ribnjacima. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s: <http://baranja.hr/2016/04/22815/>
- Bartoluci, M. i Čavlek, N. (2007). *Turizam i sport – razvojni aspekti*. Zagreb: Školska knjiga
- Begović, I. (2016). *Selektivni oblici turizma*. Varaždin: Sveučilišni centar Varaždin
- Bilen, M. (1994). *Međunarodna i domaća tržišta roba i usluga*. Zagreb: Mikrorad; Ekonomski fakultet Zagreb
- Bolfek, B., Jakičić, D. i Lončarić, B. (2013). Mogućnost razvoja turizma na ruralnom području Brodsko-posavske županije. *Oeconomica Jadertina*, 3(1) 73-87.
- Božović, R. (1979). *Iskušanja slobodnog vremena*. Beograd: Mladost
- Čavlek, N. i dr. (2011). *Turizam – Ekonomske osnove i organizacijski sustav*. Zagreb: Školska knjiga
- Dobre, R. (2005). *Osnove turizma*. Šibenik: Visoka škola za turistički menadžment
- Dulčić, A. i Petrić, L. (2001). *Upravljanje razvojem turizma*. Zagreb: Mate
- Hrvatska turistička zajednica (2018). Turizam u brojkama 2017. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s: https://www.htz.hr/sites/default/files/2018-08/HTZ%20TUB%20HR_%202017%20FINAL.pdf

- Klarić, Z. i dr. (2015). Akcijski plan razvoja cikloturizma. Zagreb: Institut za turizam. S mreže preuzeto 1. listopada 2018. s:
https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//151014_AP_cikloturizam.pdf
- Kozak, M. & Rimmington, M. (1998). Benchmarking: destination attractiveness and small hospitality business performance. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 10(5) 184-188. Retrieved from:
<https://doi.org/10.1108/09596119810227767>
- Krajnović, A. i Predovan, M. (2011). Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice. *Oeconomica Jadertina*, 1(1) 30-45.
- Kušen E. (2001). Turizam i prostor – klasifikacija turističkih atrakcija. *Prostor : znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, 9(1) 1-12.
- Kušen, E. (2002). *Turistička atrakcijska osnova*. Zagreb: Institut za turizam
- Lickorish, L. J. & Jenkins, C. L. (2006). *Uvod u turizam*. Split: Ekokon
- Lily tours. Wellnes & bike tour. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s: <http://lily-tours.com/en/aranzmani/wellness-bike-tour/>
- Marković, Z. i Marković, S. (1972). *Ekonomika turizma*. Zagreb: Školska knjiga
- Ministarstvo poljoprivrede – Uprava ribarstva (2018). Rekreativski i športski ribolov na moru. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s:
<https://ribarstvo.mps.hr/default.aspx?id=21>
- Najbolje u Hrvatskoj (2015). Olimpijada starih športova, Brodanci. /on line/. S mreže preuzeto 22. kolovoza 2018. s: <http://www.najboljeuhrvatskoj.info/ideje/olimpijada-starih-sportova-brodjanci-kolovoz-2014-1426.html>
- Osijek – grad kulture (2018). Kulturne manifestacije - Pannonian-challenge. /on line/. S mreže preuzeto 22. kolovoza 2018. s: http://osijek-culture.eu/hr_HR/manifestacije/pannonian-challenge
- Park - šuma Jankovac (2016). /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s:
<https://mp13blog.wordpress.com/>
- Ružič D., Biloš A. i Turkalj D. (2009). *E-marketing*. Osijek: Ekonomski fakultet Osijek
- Ružić, P. (2009). *Ruralni turizam*. Pula: Institut za poljoprivredu i turizam Poreč
- Širić, V., Trkulja Petković, D., Končarević, M. (2008). Sportsko rekreativski sadržaji na otvorenom u funkciji unapređenja turističke ponude Osječko-baranjske županije. U B. Neljak (ur.), *Zbornik radova 17. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske «Stanje i perspektiva razvoja u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i*

- kineziterapije*», Poreč, 24.-28. lipnja, 2008. (str. 395-400). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez
- Škorić, S. i Bartoluci, M. (2010). Značaj stručnjaka sportske rekreacije u turizmu. . U V. Fidak (ur.), *Zbornik radova 19. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske «Individualizacija rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije»*, Poreč, 22.-26. Lipnja, 2010. (str. 569-574). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez
- Tkalčec, S. i Tkalčec, T. (2010) Poduzetništvo u sportu. *Hrvatski znanstveno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu*, 1(1) 177-184.
- Turistička zajednica Osječko – Baranjske županije (2018). Biciklističke staze. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s: <http://www.tzosbarzup.hr/hr/posjetite/biciklisticke-staze/>
- Vijesti.hr (2018). Olimpijada starih sportova u Brođancima. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s: <https://vijesti.rtl.hr/foto/11/olimpijada-starih-sportova-u-brodjancima/?slika=38319>
- Vukonić, B. (1998). Teorija i praksa turističke destinacije. U M. Peršić (ur.). *Zbornik radova s 14. bienalnog međunarodnog kongresa «Hotelska kuća '98 - Hotel u turističkoj destinaciji»*. Opatija: Hotelijerski fakultet
- Zakon.hr (2015). Zakon o sportu, NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s: <https://www.zakon.hr/z/300/Zakon-o-sportu>

SLIKE:

Slika 1. Baranja.hr – Regionalni portal (2016). Nova turistička ponuda u Baranji - Ribolov na beljskim ribnjacima. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s:

<http://baranja.hr/2016/04/22815/>

Slika 2. Lily tours. Wellnes & bike tour. /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s:

<http://lily-tours.com/en/aranzmani/wellness-bike-tour/>

Slika 3. Park - šuma Jankovac (2016). /on line/. S mreže preuzeto 5. rujna 2018. s:

<https://mp13blog.wordpress.com/>

Slika 4. Osijek – grad kulture (2018). Kulturne manifestacije - Pannonian-challenge. /on line/.

S mreže preuzeto 22. kolovoza 2018. s: [http://osijek-](http://osijek-culture.eu/hr_HR/manifestacije/pannonian-challenge)

[culture.eu/hr_HR/manifestacije/pannonian-challenge](http://osijek-culture.eu/hr_HR/manifestacije/pannonian-challenge)

Slika 5. Vijesti.hr (2018). Olimpijada starih sportova u Brođancima. /on line/. S mreže

preuzeto 5. rujna 2018. s: <https://vijesti.rtl.hr/foto/11/olimpijada-starih-sportova-u-brodjancima/?slika=38319>